Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Шолжа-гIалан горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Шолжа-гIалан къахьегамхой депутатий Совета а орган

КIиранди
3
Ноябрь
1957 шу
№ 36 (2151)
Мах 20 кеп.

Советски Союза къахьегамхой! Кхы а чIоагIагIа йоаржаергья вай дерригача халкъа социалистически ях! Цхьан сага сих продукци яккхарна эггара хьалха латтача капиталистически мехкашта тIехьа а кхувргда вай, хьалха а даргда вай!

Халкъа вахар тоадар — Коммунистически партен керттера декхар да

Сийлахь - йоккхача. Октябрьски социалистически революцес дунен тIа эггара хьалха къахьегамхошта политически экономически бокъонаш енна ца Iеш вахара хьал тоадара бокъонаш а елар.

Октябрьски революцен 40 шу дизарга ССКП Центральни Комитето дьача кхайкамаш тIа йоах:

«Сийле хийла адамий историен чу керда зама — капитализм йохареи социализм чIоагIъялареи зама — хьайийлача Сийлахь-боккхача Октябранна!»

1917 шера капитализм вай мехка хIалакьярои социализм котъяларои дерригача адамашта хьабийлар зиза теха дика вахар хьалдара сийрда никъ.

Центральни статистически управлени бюджетага хьажара материалаша хьахьокх 1940 шера болхлой дезала хIара сага сих кхоачаш хинначул дукхагIа 1956 шера дулх 88 процент, чкъаьрийи чкъаьрий продукташи 69 процент, шуреи шурий продукташи шозза дукхагIа, шекар—2-за дукхагIа кхаьчалга. Колхозникий дезала сага сих цу хана чухь дулх 63 процент, чкъаьрийи чкъаьрий продукташи шозза дукхагIа, шекар 4,4-зеи дукхагIа кхаьчалга.

Укх тIеххьарча хана чакхдаьхад халкъа вахара хьал-торо тоаярна доккха балхаш. 1957 шера 1-ча январа денз кIезига алапи доагIача наха алапи лакхдарна дуккха а ахча хьахийцар: налог ца йоаккхаш дола алапи дукхагIа даьд, 17 миллионал дукхагIа болча наха совгIдаьха пенсеш тела доладеннад. 7 сахьата мара болх бергбоацаш балха ди оттадеш дола гIулакх деш латт. СалаIараи праздникаш долчеи хьалхарча деношка балха ди лоацдаьд. Кхувш боагIача наха болх бе беза ха лоацъяьй. Берах йолчеи бер даьчеи кхалсага луш йола отпуск дукхагIа лу.

Укх тIеххьарча шерашка коммунистически партес йоккха мероприятеш чакхъяьхай колхозникий хьал-торо тоаярна. Ялат, хьайбай продукташ, коартолаш, овощаш, сомаш, технически культураш паччахьалкхенна дIалуш а йохкаш а луш бола мах лоархIам боллаш дукхагIа бир. Ахархойи болхлойи, гIулакхерча наьхеи вахар дIахо а тоадарна боккха лоархIам болаш ба 1957 ш. июла бетта ССКП ЦК-си СССР Министрий Советои 1958 шера 1-ча январе денз паччахьалкхенна яланза яргйоаца юртбоахаман еррига а продукташ колхозникий, болхлой, гIулакхерча наьха боахамаша телилга дIадаккхарах баь соцам.

Коммунистически партес массайолча хана боккха лоархIам баьб нах чубаха цIенош хьалдарна. Советски Iаьдал латтача шерашка городашкеи городской поселкашкеи нах чубахача цIеной фонд лакхъеннай 3,7. Цхьабакъда, цунца цхьана городашка баха нах дукхагIа хиларо (тIеххьарча 30 шера кхозза хинна ца Iеш дукхагIа хиннаб) торо хилийтац хIанзарчоа нах чубаха цIенош кхоачам боллаш Iалашде. ХIанз партес оттадаьд укх гарггарча 10—12 шера вай мехка наха чуIе цIенош ца тоъар дIададакккха аьнна декхар. Из декхар толамаш доахаш кхоачашдеш латт.

Коммунистически партес ца хаддаш, дIахо а къахьегамхой хьал-торо тоаярна чакхйоахача политико болхлой а, ахархой а, интеллигенцен а къахьегама уйла лакхъю. Кхы а дукхагIа хьинар долаш къовсам лоаттабу цар керттера дола экономически декхар — экономически дукхагIа дегIадаьхкача капиталистически мехкашта сага сих промышленни юртбоахамеи продукци яккхарна тIехьакхера декхар кхоакашдара.

ССКП ХХ-ча съездо а партеси правительствоси дIахо а даь соцамаш кхоачашдарна вай республикерча партийни а советски а организацеша боккха болх бу кахьегамхошта эшаш дола гIулакхаш дарна, цар хьал-торо тоаярна мел эшар дарна. Данза даргдоацаш да къахьегамхоша шоаш дIадоладаь чубаха цIенош хьалдара гIулакх дIахо а дегIадоагIаргдолаш царна новкъостал делга, мах беча организацей, юкъара хIама дуача моттигий, наьха культурни вахара хьалаш кхоачашдеча организацей, наьха унах цIено лораеча организацей болх тоабелга.

1917 шера Сийлахь-боккхача Октябра деношка вай мехка хьахилар Советски Iаьдал, Октябрьски революцес дIакхайкадир сага саго низ беш, сага саг лоалла латташ, саго сага эксплуатаци еш хинна ха дIаяьннилга. Октябрьски революцес дIачакхъяьхар социализман сийлахь - йоккха идеяш. ССКП призывашка йоах:

«СССР-е социализм хьалъяр — Октябрьски революцес даьчарех керттердар да. Сийле хийла Советски Союзан болхлой класса, колхозашкарча ахархой, интеллигенце — дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьалъерий!

Советски халкъана хьалхашка хIанз латта декхар да коммунизм хьалъяр. Из сийлахь-доккха декхар кхоачашдарга советски халкъаш дуг Советски Союза Коммунистически партес.

— Яхийла дерригача адамий хургдола сийрда вахар Iалашдергдола коммунизм!

Ханал хьалха кхоачашъяьй тха кийчдара а эцара а шера йола план

СССР Министрий Советерча Центральни статистически управленен хоам

Вай мехка юрта боахаман къахьегамхоша Сийлахь-йоккхача октябрьски социалистически революцен шовзткъа шу даларa сийна социалистически ях а йоаржаяь хьайбай продукташ йоахилгеи кийчъелгеи лакхдарна керда толамаш даьхад, ханал хьалха, укх шера 20 октябре шера йоагIа тха кийчдара а эцара а план 102 процент кхоачашъяьй. Укх шера кийч а даьд ийца а ийцад, дIадахача шерарчул 16 процент дукхагIа тха.

Толамца тха кийчдара а эцара а план кхоачашъяьй Казахски ССР, Украински ССР, Узбекски СССР, Киргизски ССР, Туркменски ССР, Азербайджански ССР, Армянски ССР, Молдавски ССР, Грузински ССР, Ставропольски край, Дагестански АССР, Башкирски АССР, Бурят-Монгольский АССР Кабардино-Балкарски АССР, Северо-Осетински АССР, Тувински автономни областа, Ростовски, Читински, Сталинградски, Омски, Белгородски, Рязански, Тульски областаша.

Тха кийчдара а эцара а план ханал хьалхагIа кхоачашъе торо хилар жа дукатIа хиларахи тха дукхатIа даккхарахи. Укх шера 9 бетта колхозашкеи совхозашкеи жаи гаъзарийи дIадахача шера цу хана хинначарел 5,2 процент дукхагIа хиннад.

Паччахьалкхенга тха дIачулулгеи доххилгеи дIахо додаш латт.

ОКТЯБРА 40 шу ДИЗАРА СИЙНА

Шолжа-гIали тIарча консервни завода хьокхаме болхлой

Продовольственни товарий промышленноста болхлой! Бахархошта эшача кхачан продуктай дикал Iалаш а еш, низ ма-кхоачча шеръе производство, — яха лозунг хьал а лоацаш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцен 40 шу дизара сийна даь балха тIалоацамаш 24-ча октябре, 7 ди ханал хьалха тIеххкхоачашдаьд Шолжа-гIали тIарча консервни завода къахьегамхоша.

Завода коллективо дош деннадар 7-ча ноябра сийна планал совгI 200 эзар банка консерваши 2 миллион банкаштIа йогIа крышкаши яла. 24-ча октябре 10 бетта йола план 103,6 процент кхоачашъяьй цу коллективо, планал совгI 1 миллиони 600 эзари сома валовой продукци ара а хецаш.

Балха яхьаща хьалхле яьккхар новкъост Лещенко Клавдияс кулгалдеча консервни цеха коллективо, къаьстта новкъосташа Зотовси, Бортниковаси кулгалдеча сменаша.

Даьхача толамаштIехь сатийна ца Iеш, завода коллективо дош делар планал совгI, кхы а дукхагIа продукци араxеца, аьнна.

25-ча октябре хиннача, завода къахьегамхой митинге оттадир: Шолжа-гIали тIарча консервни завода дикагIа бола производственникаш Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцен дезача денна сийна велопробег а еш Ассински консервни завода коллективага кхы а лакккхера балха толамаш дахарна уж тIахьехаш дола тIалоацамаш дIаийца баха, аьнна.

Цу дийнахье а, Шолжа-гIали тIара Ассински консервни завода кулгалхошка шоай коллектива тIалоацамаш дIа а денна, Ассински завода коллективо ший митинге баь соцам а бахьаш юха баьхкар Шолжа-ГIали тIарча завода болхлой велосипедисташ новкъостий Ботвинкини, Шевченкои, Усачеви, нохчо Абиев Iийсаи, Мингалиеви иштта кхы бараши. Ассиновски консервни завода къахьегамхой яхье бехош шоаш бахьийгача тIалоацам тIа Шолжа-гIали консервни завода болхлоша язду:

— Новкъостий Ассиновски консервни завода болхлой, специалисташ, гIулакхера нах! Кхы а шератIа, кхы а дукхагIа йоаржае шоай Социалистически ях, кхы а овсаре даха балха толамаш.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцен 40 шу дизара сийна дукхагI арахецаргъя вай дикагIа йола консерваш, совдоахаргда вай балха толамаш.

Белгалдаккха дезаш да, Шолжа - гIали тIарча консерваш еча завода болхлой, шоаш даьхача балха толамех кхоачаш баь ца а Iеш, Ассиновски консервни завода къахьегамхой тIахьехаш керда толамаш даха аьнна денна шоай дош сийленца кхоачашдерг хилар.

Дуккха а ба цу заводе ха ца къовсаш кIаьдвалар фуд ца ховш хьаьнали дикеи къахьегаш балха тIа хьалхле лелаеш бола болхлой.

— ЦIенеи дикеи болх барца мара балха тIа сий а хургдац яха консерваш еча цеха начальника новкъоста Лещенко Клавде дешаш дага а лоаттадеш, низ ма-кхоачча, вай къоначa республиканна совгIат лерхIаш болх бу цар. Иштта дика болх беш я балха боарам 150—160 процент кхоачашбеш йола нохчий кхалсат Гешкаева Сайбат а иштта кхыбараш а.

Ассиновски консервни завода къахьегамхоел коттдовларна тхойла а тIехьа яхье дувл тхо цкъаза балха тIа йоах Сайбата, хIана аьлча, тхона хов балха юкъе лелача яхьо боккха толам бахьилга. Аз дош лу сай а сай белха новкъостий а цIерах Сийлахь - боккхача Октябра сийна кхы а дукхах къахьегама совгIаташ даха.

Иштта августеи сентябреи бетташка 160—180 процент кхоачашбир ший балха боарам Чахкиевас а. Цун тIех дикача балха, хьокхамаша хьагойт къахьегамана тIера долча цIентIара из халар. Иштта цхьабарт болаш дика къахьегаш бола болхлой ба заводе Мисербиева Хьава а, томатни цехера Ятуева Тамара а иштта кхы дуккха а.

Шоашкара хьокхам эца мегаргболаш ба цу заводе новкъост Чахкиев Iаддал-Мажит начальник волча строительни цехера 169 процент бетта йоаккхаш вола плотник Авакъянц а, 165 процент балха боарам кхоачашбеш вола штукатур Сергеев а, каменщик Миланов а, иштта кхыбараш а.

ДОДОВ А.

Социалистически яхьаца

ХьатIадоагIаш латтача доккхача цIайна—Октябра духьал, биззаьча боаккхача безамца, айденнача дегаща, Октябра хьалхарча деношка, шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачаш деш болх вай республика къахьегамхой, ерригачасоветски даьхепца цхьана.

Шолжа-гIали тIарча таксомоторни боахама къахьегамхоша сийленца кхоачаш деш лат Октябра сийна шош тIаийца декхараш; Кир дIа-юха кхахьарна шара йола ноябра хьалхарча деношка кхоачаш хул, тIаккха кир озарна а нах дIа-юха кхувларна а шара йола план кхоачаш хургья ноябра бетта тIеххьарча деношка цхьа бутт планал хьалха. Из да цар лаккх даь социалистически декхараш тIаэцар. Яра кхоалагIа бутт ба таксомоторни боахама дIа-юха тела цIе байракх лелаю.

КхоалагIача квартале планал совгI 486,6 эзар сома пайда ийцаб, машинах эцаш бола пейда планах 63 процент боагIача 69 процент эцаш болх барца. Таксо-моторни боахама начальник Боков Керим балха валехь — шоллагIча квартале 63 процент пайда эца боагIача 53 процент мара эцаш хиннабац.

Таксо-моторни боахама болхлой Октябра сийна яхье а баьнна, хьалхара моттиг яккхарaгI республикански «Сийлен Доска» тIа баха оттабаьб цигара кулгалхой.

Дика болх барца белгалбаьннаб Таксо-моторни боахама шофераш. Октябра Сийна шоаш тIаийца декхараш кхоачаш деш сентябра беттара план кхоачашъяьй Нагаев Дударас 201 процент, Габаев Ахьмадас 165 процент, Асхабов Султане 201 процент, Ребенок Михаилс 281 процент, Гутовинов Борисас 255 процент, Новиков Василис 177 процент.

О. БУЗУРТАНОВ.

Октябра сийна къахьегама совгIаташ

Доккха къахьегама толамаш доах предприятей коллективаша праздника сийна социалистически яхье а бувлаш.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна цIаккха ца баьча тайпара дика болх бу Сталинабада предприятешка. Таджикистана столицан къахьегамхоша тIадоагIача праздника сийна декхараш тIаийцад — хIара заводан, фабрикан производственни план ханал хьалха кхоачашъе а, хIаьта 7-ча ноябре планал совгI 40 миллион соман продукци яла а. Уж тIаийца декхараш толаме кхоачашдаьд. Ийс бетта йоагIа города промышленноста план 107 процент кхоачашъяьй, цу хана хинначул совгI 59 миллион соман продукци еннай.

Фрунзенски ткацки фабрика коллективо праздник хилалехьа яхье а бувлаш йоккха котлонаш яьхай. Киргизен столице чу шера йоагIа план кхо бутт хьалха кхоачашйир. Фабрикас укх шера хинначул совгI цхьа миллион соман продукци лургъя.

Октябра ди тIаотталехь

«Красный молот» яхача заводера болхлой Сийлахь-боккхача Октябра сийна яхье эйтта производственни заданеш тIеххкхоачашъеш ба. Нефтеаппаратурни цехе котельщик волча Шагаев Баудес задани кхоачашъю 200 процент, электросварщик Веригов Увойсо 6 бетта йоагIа задани 4 бетта кхоачашъяьй.

Пхьоал деча цехе пресс дика Iомаяьй Коригов Iисас. Цо сменни задани 200—250 процент кхоачашъю.

Дика болх беш ба цу цехера болхлой В. Адамов, А. Шагиреев, 12-ча цехера Чангиреев Х., дуккха кхы бараш а.

ЧИФЛИКЯНЦ.

Республикан кхашка

ХIара дийнахь районаша, колхозаша рапорташ тел кхаш тIара туйранара балхаш чакхдахарах. Гудермесски совхоз яьнначул тIехьагI, гурахьа дув ялаташ дIадийна баьннаб 2-ча овоший-шурий, «Ингушски», 1-ча Шурий совхозий механизатораш. Ялат дIадийна яьннай, планах йоагIачул совгIа дIадувш а йоахк Кировски, Наурски, МагIалбика, Нестеровски а Первомайски районера МТС-аша гIулакх деш йола а колхозаш.

Хадданза дебаш латт хьажкIаш чуэцача хьалхалаттархой мугIараш. Республикан дукхагIа йола колхозаши совхозаши из еза культура чуийца аьннай, цунах паччахьалкхенна йоагIа план кхоачашъяь яьннай, дIадувча ялатий а фуражни а фондаш дIаоттаяьй, хьажкIий силос еллай. ХьажкIиш чуийца яьннай Мелча хитIара, «Ингушски», Гвардейски, Тиркйистера, Джалкински совхозаши, Шелковски, ИлдарагIали тIара, кхы йолча МТС-аша а гIулакх деш йола колхозаши. Дарригача бIаьсти дувча ялаташта зябь аха гIерташ, Грозненски МТС-а механизатораша 91 процент зябь оахаш планови деккхар кхоачашдаьд. Планови задани ахaнела дукхагIа Кхоачашъяьй Лермонтовски, Шолжа-гIалаи, Гудермесски, Тиркйистер асовхозаши, Курчалоевски, МагIалбика, Кировски, Советски, Карабулакски, Нестеровски, Орджоникидзевски совхозаши. Хьалхле лелаю совхозаши МТС-и сихъенна ардаш оахаш йоахк.

* * *

ХХ партсъезда цIи йолча курчалоевски колхозе хьажкIаш чуэцаш латт. Геттар кадай болх бу Каинов Януй бригадас. 70 гектар чуэца йоагIала, бригадо 80 гектар чуийцай, хIара гектара тIера 23,7 центнер хьажкIаш гулъяьй. ГIадамаш хьекхачул тIехьагI, морхIаш а даь аргIаш даьд. ХьажкIаш цIенъяь складе дIаоттаяьй. ХIанз хьалхле лелаярхоша кхыйолча бригадашта новкъостал ду. Геттар дика болх бу Юсупов Мовлас, Хакимов Маде, Решаева Розас, Чимирзаева Зайнобе.

Х. ЮНУСОВ,
юртан библиотекан заведующи.

Дезача денна дика совгIаташ

Шолжа-гIали предприятей керда продукцеш

Советски Iаьдала сийлен 40 шу дузаш дола сийлахь доккха деза ди гарга да. Дикача гIулакхаща къахьегама толамаща цуна накъа баха гIерт Нохч-ГIалгIай АССР-а къахьегамхой.

Сийлахь — боккхача Октябра 40 шу доалаш, ССКП-н кхайкамаша машинаш еш болча болхлошта хьалха сийлен декхар оттадир. Партес уж оарцах баьхаб чехкагIа керда оборудоване тайпаш хьаде, халкъа боахам техникан дикагIча машинех Iалашбарна тIагIертта къовсам лоаттабе.

Шолжа-гIалий тIарча заводий болхлоша инженераша техникаша дикача гIулакхаца жоплу партен кхайкамашта. ТIехьарча хана, дезача денна кийчлуш дукха керда машинаш, аппараташ, прибораш арахеца йолаеннай.

1958 шера Дерригача дунен промышленни выставка хьаелларгъя Бельге столице Брюсселе. Цо хьагойтарда керда Iилманна а, техниканна а карагIдаьннараш. Выставке дакъа лаца сий кхаьчад Нохч-ГIалгIай АССР-а. Дукха ха йоацаш «Старогрознефтан» геофизически контора инженераша яь керда ши прибор яхьийтай выставке. Забойни инклинометраш оал приборех.

Фу я ужаш? ХьалхагIа скважина бурув нийса тохий хьожаш болх соцабе безаш хулар, цу гIулакха специалистий бригада яха езаш а хулар. Инклинометр яхача прибораца болх соца а ца беш хьожалу. Дуккха ха а, рузкъа а кходу цо. Дезача денна дика совгIат да из.

Доагора машинаш еш завод я Шолжа-гIали тIа. Шерра яьржай укхаза октябран хьалхара социалистически ях. Дезача ден сийна вай республике эггара хьалха арахийцай керда продукци — бульдозераш. Уж гIишлонаш юча моттигашкара площадкаш цIенъеш, наькъаш доахаш йола машинаш берриганешта йовзаш я. Шолжа — гIали тIа тракторaш хьаях, укхаза заводо хьаяь оттахалаш дIа а ехке бульдозер ю.

«Красный молот» яхача заводо арахийцай мехкдаьттан промышленноста керда чолхане машинаш.

Вай мехкал арахьа йовзаш я заводо арахецаш йола гаража оборудованеш. Польше, Румыне, Китай, ХIинде, Вьетнаме ухийт уж. ХIанз тIадоагIача дезча ден сийна болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха кварталь ни план тIеххкхоачаш йир ийс бетта хиннача программал совнагIа 700 эзар сома машинаш ара а хийцар. Завод октябрь бетта эггара хьалха йолаеннай керда тягачаш кийчъе. Из йоккха еце а чолхане механизм я. МоллагIча шофера лелалург йолаш я из. Нагахь санна автомобиль цхьанахь яллийсача из атта хьайоаккхалургъя. Цу гIулакха тягач хенах, я кхыча хIамах дIа а тесса автомобиль троссаща хьалйоаккх. Цул совнагIа заводо гаражашка автомашинашка хьажара оборудовани елга карадерзадир.

Керда продукцеш арахецаш я Шолжа-гIали тIара кхы йола предприятеш а.

Я. БЕРГЕР.

Партен кхайкамаша „Красный молот“ яхача завода болхлой дог ураоттадаьд

ССКП ЦК-ас Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарна даьча кхайкамаша политически а, къахьегама а дог ура оттадаьд «Красный молот» яхача машинаш еча завода коллективан.

Сийлахь-боккхача октябра 40 шу дузаш дикагIа никъа баха завода цехашта а, бригадашта а юкъе социалистически ях яьржай. № 5 йолча цеха 4 участкас ях лаьцай Октябрь 30-ча дийнахь бетта йола план кхоачашъе аьнна. ДикагIа волча котельщика коммуниста Кораблев Евгене звенойна мехкдаьттан заводашта Р-1 аппарат е аьнна бехктоккхаме декхар деннад. Ший ханнахьа из декхар кхоачашде дош деннад Кораблев звенос.

Октябран хьалхара декхараш завода болхлоша къахьегамаца чIоагIдир. Чон лоаладеча цехо 10 бетта йола план 15 ди хьалха кхоачашъяьй. Цу къовсамах дика болх барца белгал баьлар формовщикаш бола Вербицкий, Клачков, Зимовцев, Беляков, Гришин, стержникаш а н. Серых кулгал деш йола, выборщикий бригада а обрубщик вола Лептуха, Ивановс кулгал деш йола столярий бригада. Иштта кхыйола бригадаш а болхлой а.

№№ 8—9 йолча цехий коллективаша ханал хьалха «ДМК-0,5» яха электропечь № 1 цеха цIаста лоаладеча отделене болх бе йола ялийтай. ЦIаста лоаладу отделенен йиза реконструкци яьй. Дахчан тховнаш доагарг доацача аьшка тховнаща хийцад. Тельферий система дIа а яьккха электрокран-балка я еррига цех Iалашъеш.

Цу цехий коллективаша полуфабрикатий склад а яьй. Из склад яр бахьан долаш № 2 йолча цеха дикка производственни площадь мукъа а яьккхар, механически цехашта эшараш Iалашде йиш хилар.

«Красный молот» яхача завода болхлоша, Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна хIара денна керда толомаш доах.

И. МАЙОРОВ.

МОСКВА. Советски майдан тIа В. И. Ленина дегIа памятник.
С. Иванова-Аллилуева сурт.
Фотохроника ТАСС.

Рационализаторски предложенеша пайда лу

Шолжа-гIалан нефтеперерабатывающи завода рационализатораша денгара-денга дегIакхувл къахьегама процессаш говзагIъяхараи, рузкъа кходараи, керда техника карайоалаяраи хьожаяь йола шоай творчески уйла.

Яр шу доладелча денз а яьй цар дуккха рационализаторски предложенеш. Царех 455 предложени хIанзалехь а балха юкъе йоалаяьй. Цар 700 эзар совгI сом пайда беннаб.

Рационализаторски предложенеш, ерригаш а хIана яц аьнна, мехкдаьттан балха дикал а дукхал а айяра хьожаяь я. Иштта №№ 1, 2, 3 йолча установкай балха юкъе рационализаторски предложенеш йоалаяро 70 тонн мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ яхара болх лаккхбелга вIаштIехьадалийтад.

Рационализаторашта хьалха латтараш завода коммунисташ ба. Царна юкъе ба нн. Бондаренко, Дудник, Куравин, Рудаев кхыбараш а.

ВОРОНИН С.

Партийни вахар

Оаха промысле лелабеш бола наха юкъера политически болх

НПУ Малгобекнефта мехкдаьтта цхьоалагIча промыслан коллектив Октябра 40 шу дизара сийна социалистически яхье эттай. Цу коллективо тIаийцад 1957 шера 7 ноябре кхачалехьа планал тIех 12000 тонн мехкдаьтта лургдолаш декхар, лаьттан кIалхара балхаш 145 процент кхоачащдергдолаш, скважинашта эксплоатацен балхий коэфициент 0,985 процент кхоачашъергйолаш, иштта мехкдаьттага дIабодаш бола мах 1,5 процент кIезигбергболаш, 175 эзар сом пайда лургбола 40 рациональни предложени балха юкъе йолаергйолаш.

Цу тайпара дола бехктоккаме декхараш кхоачащдарна партийни организацен беррига партийни болх таобе безаш хилар, къаьстта массово-политически болх.

Эпгара хьалха оаха харжар дикагIа бола агитатораш. ХIанз укх хана тха ерригача бригадашка а цехашка болх беш агитатораш ба, уж беррига агитатораш ба юкъера, лакхера а дешар дийша баьнна а иштта агитационни балха опыт йолаш а. Дика лелабу агитационни болх агитатора цхьоалагIча бригада мастера новкъ. Калесникова Ф. А., цо шийй беседаца къаьстта белгадоакх бригада хьалхашка латта декхар. Дукха ха йоацаш агитатора новкъ. Калесникова Ф. Л. бригаде мехкдаьтта дукхагIа хургдола гIулакхаш дувцаш беседа яьй. Нохч-гIалгIай шоай даьй мехка цIа ма баьхкане а агитатора новкъ. Калесникова коллективе беседа яьй, цу беседаца цо дийцар къамашта юкъера дотагIал а, иштта бригада коллективо тIаийца декхар а. Балха хьаийца болхлой дикагIча болхлоех дIатехаб. Комсомольца новкъ. Барахоева Закречун безам хиннаб, лаьтта кIалхарча скважина тоаеча моттиге болх бе... Цул тIехьагIа из оттаваьв болх бе оператор коммунист новкъ. Нырков волча сменаца, хьалхарча денгара денза эрсе новкъ. Нырков Ивани гIалгIа Барахоев Закреи болабеннаб безамца болх бе. ХIанз цар смена промысле эпгара дикагIа йола смена я, цар хIара денна шоай план кхоачашъю 145 процент. Царех промысле оал шоаш беча балха хьокхам луш дикагIа бола агитатораш ба уж аьле. Цудухьа промыслерча партийни организаце новкъ. Барахоев дукха ха ялалехьа ССКП члений кандидаталла хьаэцаргволаш ва. ЦхьоалагIча бригаде дика лелабаь массово-политически болх бахьане шоаш Октябра хьалхара тIаийца хинна декхар цхьоалагIча Октябре кхоачашдаьд, 3700 тонн мехкдаьтта планал совгI а луш. Масса тайпара кхетама болх лелабу шоллагIча бригадерча агитаторо мастера помощнико новкъ. Дубовицске М. В. Цу бригаде общественни, политически, технически Iилмани темаех еча беседал совгI, балхара мукъа йолча хана художественни литератураш деш, дийша даьнначул тIехьагIа ерригача коллективо цо дувцар къостадеш къамаьлаш ду.

Агитационни болх лелабе аьнна чуэза ба тха промысле, инженерно - технически болхлой. Шоаш еш йолча беседал совгI, цу промыслерча инженерно - технически болхлоша Октябра 40 шу дизарах беседаш ю. Промысла лакхерча механика новкъ. Слинькос яьй беседа «Качалки» яхача станокех. Лаьттан кIалхара скважинаш тоаеча лакхерча мастеро новкъ. Покусаевс яьй беседа ловильни инструментах. Уж беседаш еча хана болхлой йиш я кулгалхошца къаьмал а де а шоашта ца ховш дар хатта а. Цул совгI партийни организаце вIашагIтехай докладаш ергйолаш йола группаш, царна юкъе ба; промысла заведующи, промыслан заведующе сменни помошникаш, лакхера инженер, партбюро секретарь, лакхера геолог, планови отдела начальник иштта кхыбараш а. ХIанз тха коллективе кулгалхой тайп-тайпарча темаех докладаш еш ба. ТIехьарча хана промысла заведующи новкъ. Паук М. Я. бригаде яьй доклад, СССР-е социализм яр — Октябрьски революцен керттера дар да яхача теман. Докладаш ю промысла лакхерча инженера новкъ. Бордина, плановой отдела начальника новкъ. Варломовс С. С. иштта кхыбараша а. Коллектив бокъонца кхетаяра а тIаийца декхар кхоачашдара а чIоагIа новкъъостал ду стенгазеташа, гойташ йолча агитацес. Тха промысле ерригача бригадашка арахецаш стенгазеташ да, цул совгI къаьстта арахецаш «сатиран кор», «Крокодил» да цу тIа буьц бригадашкара во лелаш бола болх, каст-кастта язбу бригадаша а болхлоша а дика беш бола болх. Дика лелабьча массово-политически балхо чIоагIа новкъъостал дир тхона оаха Октябра 40 шу дизара сийна тIаийца декхар хьалха кхоачашдарна а, иштта 1957 шера 1 октябре 12000 тонн мехкдаьтта тIаийцача декхарал совгI лургдолаш а. Цхьабакъда, оаха лелабеш бола массово-политически болх бац массе хана дика лелаш, цхьайолча хана во лелаш ха йоагIа, къоьстта тха болх во лелар да ерригача бригадашка а цехашка а массово-политически болх ца лелабар, дикагIча бригадашка а цехашка санна. ХIанза а тхо дIакхаьчадац промыслай берригача кулгалхоша кхетам луш бола болх, массе хана коллектива юкъе леларгболаш, из цар шоай хьалхара декхар лоархIаргдолаш а долча гIулакхашка.

ЩУКИН Ф.,
мехкадаьттан 1-ча промыслан партбюрон секретарь.

Асламбек Шерипов вувцаш йола керда очерк

Нохч - ГIалгIай республикан книжни издательствос Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна арахеца кийчдеш да «Асланбек Шерипов» яха Мельчика книжка.

Цу дикача очерка тIа большевистски партен эггара дикагIа волча веIи, тIема талантливи организатора, нохч-гIалгIай къебарий кулгалхо Асланбек Шерипов вувц. Из очерк йийшачул тIехьагIа дешархочоа хов бер долча хана денз цо леладаь гIулакхаш, цо дешар, вахар, революционни гIулакхаш, иштта кхыдараш а.

1917 шера хиннача Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци бахьан долаш, хIаьтта мара школера йисте ца ваьнна Шарипов нохчийн къаман кулгал а деш купецашцеи, дуккха лаьтташ карадолча бIаьхийча нахацеи, шейхашцеи тIом беш хилар дувц очерка.

Цу хана Шериповс язъдаьдар (Гойтински район) наха юкъера саккхетам бараш кIайча казакашцара дIа а къаьста, Советски Россегахьа дог-уйле а даьнца, шоай къахьегамхой адамий хьашташ кхоачашде безаш хиларах.

Нохчий революционерашца вIашагI а кхийтта Шериповс ГIойтIа яхача юрта нохчий революционни совет вIашагIтехар.

1918 шера февраль бетта нохчий къахьегамхоша Тиркал дехьара наьха хиннача II съезде делегатал харжа вахийтар Асламбек. Цу съезде Шерипов С. М. Кировца вIашагIкхийтар. Кировгара хайра цунна В. И. Ленина кулгал деш йолча большевистски партес лелабу къахьегамхой никъ.

Съезд хинначул тIехьагIа Тиркал дехьа Советски Iаьдал эттар, Шериповс чIоагIа болх лелабир из чIоагIде.

Очерка тIа дувц, 1918 шера, цу халача хана, Шолжа-гIали тIарча пролетариата меньшевика Бичерахова бандаца тIом лелабеча хана Шериповс граждански пролетариата даь новкъостал.

ТIом болаш цу халача хана Шерипов парте дIачу вахар.

1919 шера Воздвиженское яхача юрта деникински эскарца чIоагIа тIом хилар. Деникински генералаш нохчий къаман духьал оттар дохаде гIертар. Цига хиннача тIемах сийдолаш велар Асланбек Шерипов.

ЧIоагIа халахеташ дувц наха Шерипов Асланбек валар. 1920 шера 17-ча марта нохчий ЦIеча эскара тIема отрядаш Шолжа-гIали тIарча пролетариаци вГашагIкхийтта Шолжа-гIали тIара деникинцаш арабаьхар. Цу хана денз нохчий къам мукъадаьлар. Царна вIалла вицлургвац нохчий къаман юкъе цIи хеза вола Асланбек Шерипов. Цу дешаща кхоачалу А. Шерипов вувцаш йола очерк.

А. ИСАЕВ, Ю. АНИСИМОВ.

Шовзткъа шу

Шовзткъа шу тIехьдисар
Хьалкхоллаш вахар,
Шовзткъа шу
БIаьшераш дац.
Сих-сиха гIа лувзаш
Йодача заман
Лоацца мул
Мара из бац.
Шовзткъа шу дIадаьлар,
Ирзе гIа лувза
Уж шераш
БIаьшаррел да.
Хьалхарча замалахь
БIаьшерчухь ца даьр
Иттшерчухь
Кхоллаш вай да.
Форда кIал, лаьттан тIа,
Е сийнча сигал,
Вай мехка
Цхьаннахьа яц,
Вахара пхьаьнашца
Ден янза моттиг,
(Ден янза
Вай Iерг а дац).
Шовзткъа шу дIадахар
Вай тIехьле кхоллаш,
Шовзткъа шу —
БIаьшераш дац...
Къовсамца толамаш
Вахаре доахаш
Мара, вай
Ког лувзаш дац.
Воаш дIа мел кхаьчача
Вай юташ долха,
Йоврглоаца
Толама лер.
Октябро кхеллача
Цу новкъа долхаш
Куралца
Бетталу кер.

1957 шера 8 октябрь.
Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Шовзткъалагlа шу

ГАНИЖЕВ А. А.

ВорхIлагIа ноябрь хьатIа-
кхоачаш
Тахан шовзткъалагIа шу да,
Советски наха дицлургдоа-
цаш
Из царна дагахь дусаш да.
ЦIаккха а дицдала йишйоацаш
Тахан хьо сийрда даьнна да,
КIантий моастагIа духьал
латташ,
Хьо тхона цIеца даькха да!
Хьо цIеца даккхар бахьан
долаш
Аз, хьо, нахага дIахьеду,
Кагийрхой ба вей хьалкхуви
латташ,
ШовзткъалагIа шу хьо, цар
дезду!
ВорхIлагIа ноябрь хьатIа
кхоачаш
Тахан шовзткъалагIа шу да,
Турпалхой цIаккха бицберг-
боацаш
Тхо майра кIантий хьалкхуви
да!

В. И. Ленина произведений сборник

Паччахьалкхен политически литературан издательствос арахийцад В. И. Ленина, произведеней сборник.

Цу сборника тIа В. И. Ленина цхьа йола произведенеш я 1917 апрелеи, 1921, ш. сентябреи партес халкъана юкъе лелабаь болх тIа болаш.

В. И. Ленина Сочиненей 4-ча изданен справочни аппарата белгалонаш чуйоагIаш да сборник.

Кахьегамхой жалобаш къоастаярна юкъера бюрократизм дIаяккха

Укх деношка Шолжа-гIали горисполкома первични партийни организаце отчетно-хоржамий собрани хилар. Доклад яьча партбюрон секретара новкъ. Бовта а, пренеех къамаьлаш даьчар а, парторганизацес даь дуккха а дика гIулакхаш белгалдаьхар, иштта дийцар: горисполкома балхах дола кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш, кадраш коммунистически дог—уйла йолаш кхебара а, цар шоай балха бехктоккхам лакха баккхар хьакъехь дола, Коммунистически партен а, советски правительствон а Н. ГI. АССР юхаоттаяра хьакъехь бола соцам кхоачашбарна парторганизацен декхараш а, и. кх. дI.

Шолжа-гIали горисполкомо парторганизаце кулгалца дика гIулакхаш даьд баха цIабаьхка нохчий а, гIалгIай а балха дIа нийсбеш а, царна цIенош де лаьттан доакъош луш а. Укх шера Шолжа-гIали тIа бахка безаш хиннараш 420 дезал бар цIабаьхкараш 1920 дезал ба. Горисполкомо укх шера цIенош де. 1910 лаьттан дакъа деннад къахьегамхошта. Шийга кхаьча 5.689 жалобаша дехар а къоастадаьд.

Парторганизацен гIулакх къоарггара техкача доккхий кхоачамбоацараш да цун балха юкъе.

Шолжа-гIали горисполкома первични парторганизацен дукха гIулакхаш дар къахьегамхой хьашташ кхоачашдарна чIоагIа терко е езаш. Цхьабакъра, ший отчетни докладаца новкъ. Бовта а, пренеех къамаьлаш даьча горисполкома кулгалхоша коммунисташа новкъ. Е. Бриксина а, Зержановске а кхыбараша а кIезига дийцар кхоачам боацарех лаьца а, уж дIадаха дезача гIулакхах лаьца а.

Коммунисташа н.н. Б. Ф. Ругевича Н. Г. Артомоновас, А. И. Романовске шоаш даьча къамаьлащца чIоагIа нийса дийцар Горисполкома первични организацен дуккха а кхоачамбоацарех лаьца.

ССКП-н уставо ма яххар шийй хана коммунистий собранеш яр партен вахарах доккха маIан долаш гIулакх да. Цхьабакъда, из гIулакх даиман деш дIа кхехьадац укхаза. Укх шера март, май, сентябрь, бетташка цхьаккха а партийни собрани хиннаяц горисполкома парторганизацен. Цо лаьгIдаьд горисполкома парторганизацен кулгалдара гIулакх.

Горисполкома архитектуран а гIишлонашъяра а отдела начальника новк. Н. Федоров чухь Iе цIенош дечарна укх шера 1.500 гаргга лаьттан дакъа деннад оаха аьнна шоаш, хоаста а баь, баха юха цIабаьхкача нохчий, гIалгIай къахьегамхоша яздаь дехараш а, жалобаш а къоастаярна ше а, ше кулгалдеча города керттера архитектор волча н. Куличковс а баь кегар дIахьулбе веннавар.

Къахьегамхоша дIадехараша 4—5 бетта къоаста ца дарца а, шоашта тIаухача накаца гIожа хиларца а, балха тIа бюрократизм лелош белгалбаьнна ба н.н. Федотов а Куличков а.

Шоай къамаьлашца коммунисташа нобкъ. новкъ. Г. С. Бовта а, К. П. Сидельцевас а, Б. Ф. Ругевича а. Н. Г. Артамоновас а, кхычар а къаьстта чIоагIа белгалдаьхар Горисполкомо укх тIехьарча хана тайп-тайпарча каьхаташа масса а отделенешка каьхатий чоалхаш увттаяь хиларах а, горисполкома соцамаш кхоачаш мишта ду хьожаш ца хиларах лаьца.

Белгалдаккха деза, Шолжа-гIали горисполкома первични парторганизацен отчетно - хоржамий собране коммунисташа горисполкома цхьаболча кулгалхоша лелаеш йолча бюрократизманна духьал къовсам лоаттабелга, къахьегамхой хьашташ кхоачашделга партоганизацегара хьа дехаш коммунистий лакхара активность йолаш отчетно-хоржамий собрани чакхъяьнна хилар.

Отчетни ханах парторганизаце баь болх юккъера лаьрхIар собранес, партбюрон керда членаш а секретарь а хержар.

З. МУТАЛИБОВ.

Бокъонца йола наглядни агитаци яра тIехь

Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна социалистически декхараш паччахьалкхен план кхоачашъярна болча къовсама, заводий а, цехий а коллективашта никъ хьагойтташ дола плакаташ завода территоре ца хилар белгалдаькхар «Красный молот» яхача завода парткомо.

ДукхагIа долча дакъа наглядни агитацен гIулакх тесса леладеш да. Иштта да чон лоаладеча № 1 йолча цехе. Формавочни зIамагIа йолча а, стержневой йоккхагIа йолча а залашка де дезар хьагойташ дола плакаташ, лозунгаш дац.

№ 9. 10. йолча цехашка вIалла а наглудни агитацен плакат дац. Иштта плакаташ доацаш я № 14 йола сталь-цех, цун фасаде доал «моаршал хилда шу дизара» аьнна дола лозунгах цхьа дакъа, маслагIа шу, сен шу дизар да, цо яхар ховш дац. Иштта хьал тIа я № 2, 17, 11 йола цехаш.

Из деррига а сенца да аьлча, цхьаболча парторганий секретараша а цехий кулгалхоша а наглядни агитацено къахьегамхой кхетабара политически гIулакха терко ца ярца да. Советски Iаьдала 40 дизара дезча ден кийчбалара гIулакх леладе дезача тайпара леладац.

М. В. ЧИФЛИКЯНЦ,
«Красный молот» яхача завода дежурни инженер.

ДИКА КЪАХЬЕГАМХОЙ

Дукха шерашка гор. Малгобека «Кавказ» яхача колхоза шурий хьалхара ферме балхаш деш ба божабеттархой Ольга Чередникова, Мария Лагерная. Дахача шера Мария Лагернаяс ше лелабеш болча 14 Iаттагара хIаранегара 1.987 килограмм шура яккхай, хIаьта Ольга Чередниковас — 1.700 килограмма.

Укх шера хьалхара божабетторкоша керда коталонаш яьхай. Ийс бетта Ольга Чередниковас, Лагернаяс яьккхачул 118 килограмм шура дукхагIа яккхай, хIара Iаттагара 1.911 килограмм шура а йоаккхаш. Сийлахь - боккхача Октября сийна М. Лагернаяси, О. Чередниковаси дош деннад шера хIара Iаттагара 2.500 килограмм шура яккха аьнна.

ЛанхагIа айбе культуран учрежденей болх

ССКП XX-ча съездо оттадаьд культуран кхетама болх, цун идейни лакхал шийй овлан тIера тоаданза дарг ца хилар. Цу декхараш ка хьежжа, Нохч-ГIалгIай АССР-а культуран-кхетама учрежденеш клубий, библиотекай болх коммунизм, хьалъяра балхаца дикагIа бувзаболийт. Из бувзарна культуран-кхетама балха тIагIертта, хьинаре гIулакх, советски наьха культурни хьашташ, хIама довза уж гIерташ хилар цахаддаш дегIадоатIилга ховш, дизза а сакъердаме а леладу культуран - кхетама учрежденеша шоай балхаш.

В. И. Ленина хьийхад: «политически результаташ духхьал боахам дикагIа тоабаларца мара юсталургъ яц» яхаш. (Соч. т. 33, оагIув 56). Декхар латт хIара клуб. киноустановка, библиотека культура лаккха айеш пропагандист а хинна дIаоттарца. Колхозаша, совхозаша, МТС-аша дулх, шура дукхагIа яккхарна, юрта боахаман ерригa отраслеш тоаеш, айярна шоашта тIаийца социалистически тIалоацамаш кхоачащде лоаттабеча къовсаме цар дика дакъа лацарца латт декхар. ХIара предприятес ялхлагIча пятилеткан шоллагIча шеран план ханал хьалха кхоачашъе цар дика дакъа лацарца латт декхар. Из чIоагIа лоархIаме да вай Даьхе Октябра 40 шу дизар дезде кийчлуча хана.

Дезача денна накъа болхаш, Нохч-ГIалгIай АССР-а культуран учрежденей болхлой юрташкарча культуран-кхетама учрежденешка хьожаш ба. Царга хьажар доладеннача укх юкъа дукхагIа йолча культуран учрежденеша шоай болх тоабаьб.

Дукха ха йоацаш хиннача культуран болхлой совешанес хьахьеккхача тайпара, наха юкъе дика пропоганда а агитаци а йоаржаеш йола клубаш, изба-читальнеш кIезига яц вай. Дика болх беш да Сунженски района культуран цIа. Укхаза лекцеш а докладаш а еш, дика оттаяь я гойтара агитаци, художественни самодеятельность, дIакхухь юрта боахаман хьалха латтаращца вIашагIкхетар, вIаший опыт а эцар. Из цIа дика гIулакх деш хилар колхозникашта а механизаторашта а гуйран ялат дIадувча хана, библиотеко плакаташ, лозунгаш, сийлен доска, фото ветрина кийчйир, кхай тIарча станий цIеча уголокашка шашкаш, шахматаш иштта кхыдола ловзараш къоастадаьд, художественни самодеятельноста программа оттаяьй. Укхаза юрта боахаман выставка я, вIашагIъеллай илли доаха мехкарий кружок а струнни оркестр а, кхашкара тракторий бригадашка хаддаза керда газеташ а журналаш а лоаттаду.

Дукха ха йоацаш цига хилар «ДоттагIал къахьегамца да» яха цIи йола района ерригача колхозашкара колхозникаш а боагIаш вIашагIкхетар. Царна юкъе бар Чинары, ЦIе Октябрьски, Мелча - хитIара баьхка нохчий а гIалгIай а.

ССКП РК болхлочо нов. Доненкос доклад яьчул тIехьагIа, Чинары яхача ше ваьча юрта цIавеначул тIехьагIа ше беча балхах дийцар колхозника нов. Мусаевс а кхыбараша а.

Из тайпа вечер хилар Шолжа-гIали Междугорье яхача юрта культуран ЦIагIа а. Цига къамаьлаш даьраша колхозникаш а совхозий болхлой а тIабехар къахьегамца къамий барт чIоагIбарна, Нохч-ГIалгIай АССР-а экономика а культура а лакхъярна.

Сага сиха дулх, даьтта, шура яккхарна укх гаргарча шерашка США-на тIехьакхе деза аьнна ССКП КЦ-о оттадаь декхар пропагандаца дикагIа наха дIадовзийта йолаеннай цхьайола клубаш. Наурски районе духагIа йолча клубаша а цIеча уголокаша а выставкаши «ТIехьа кхувргда вай Американа» яха плакаташи кийчдаьд, беседаш ю, газеташ а журналаш а деш, хьайбаш леладерий а доахан деттарий а вечераш ю.

Шолжа-гIалан района 1-ча мая цIерагIа йолча колхозе «ТIехьакхувргда вай Американа» яхача вечере хьайбаш леладераш шоай опыташца вIаший дага бийлар. Хьайбаех йоаха продукташ лакхъярна йола таронаш йийцар. Вечеро пайда бир. Колхоза дуккхача дояркаша шура яккхара лакхдаьд, цу гIулакха тIехь районе хьалхарча моттигe дIа а айттаб. Колхозе хIара 100 гектар лаьттан тIара 141 центнер шура а 42 центнер дулх а даккха еш йола ях дIайолаяьй.

Уж тайпа хьокхамаш да кхыча районашка а.

Дика болх бу Хьалха-Мартан района юртарча комсомолец Масуд Цацаев заведующи волча клубо. Библиотекан заведующи йолча Измаилова, Рукъиятаца цхьана цо беррига болх кхашка, бригадашка, фермашка бу. Къамий доттагIленна а хьалха латтарий опыта а хетаяь йола гойтара агитаци оттайир цар шинне.

Хьалха-Мартан тIа, Предгорни тельность. КIезга я инструментальни гIалгIайхи латта художественни самодеятельноста коллективаш вIашагIъехкай.

Укхаза даиман даьхача къамашта юкъе, къаьстта кагирхошта а кхалнаха а юкъе, дика дIахьо шоай болх культуран Советски ЦIен директоро нов. Тимурчаевс, Хьалха-Мартан района ГехтIарча культуран ЦIен заведующес нов. Капирос.

Укх шера вай художникаша 170 сурт а долаш юбилейни выставка йир. Шеко воалилга яллац, хьалхагIа яьча выставкаца нийсйича, художникаша укх шерара шоай выставка дикагIа оттаяь хиларах, цхьабакъда, хьокха маеззара къьага хьахьокхац цар вай советски тахане а вай республикан къахьегамхой хьалхагIа дIаяха турпалера селхане а.

Уж дика гIулакхаш дувцаш санна, ала дезаш да культуран дукхача цIеноша библиотекаша, клубаша, изба-читальнеша во болх беш хилар а. Из болх во латтилга да партен райкомий а партен первични организацей а оагIонгахьара контроль во лоаттаеш хиларагI культпросветучрежденей болхлоша шоай болх тесса битар, йоаттIаш йола инициатива ца лелаяр, къахьегамхошта кхетама хьакъехьа эшарий йоакхо ца яр, сатийна шоай балха тIехь мекъбалар.

Клубий болх дIаккхесса латт Тирка йистерча, Хьалха-Мартан, Курчалой районашка. Беррига цар болх кино хьувкхар ца латт. Цу районашка клубаш а библиотекаш а кегаяь латт, гойтара агитаци яц цар. Тирка йистерча района укх тIеххьарча хана художественни самодеятельноста коллективаш кIезгъеннай. ДукхагIа йолча клубашка Iан тIехьа ю кийчо яьяц. Цу районашкарча культуран отделаша во кулгал ду клубашта а библиотекашта а.

Iалаьмате чIоагIа мела дегIаенай республика музыкальни самодеятельность КIезга я инструментальни ансамблеш а халкъа инструментай оркестраш а. ХIара юрта хIана бац аьнна ба музыка езаш а тайп-тайпара музыкальни инструмент лакха ховш а бола нах.

Клубаша боагIа мах бац лекционни пропоганданa, лекцеш кIезига еш. Къаьстта болх во латт Шаьлан, Хьалха-Мартан, Тирка йистерча районашка а МагIалбике а. БоагIаш бола болх беш яц Сталина цIерагI йолча мелхлебокомбината клуб а.

ССКП Шолжа-гIалан Ленински райкома пленумо цкъа дийцар мельхлебокомбинатерча культуран-кхетама балха дош. Пленумо гучадаьккхар клубан цIенхоштта дола кхоачамбоацараш. Баьча соцамал совгIа гIулакх дIахо дахьанзар. Хетаргахьа Ленински райкоме хIанз а тешаш ба яздаьча каьхатех, шоай контроль кхоачашъе езилга дицдолийт, даь соцамаш кхоачащделга вIаштIехьа даккхац. Бахьан доацаш дац, мельхлебокомбината клубо къахьегамхой коммунистически кхетабара деша хьакъехь во болх беш хилар, укхаза кIезга еш Iалама Iилмана хетаяь лекцеш. Хлебокомбината кулгалхоша (новкъ. Кац) во терко ю клуб тоаяра гIулакха.

Массехк шу хьалхагIа клуба уллув хоза беш яр. Гонахьарча кварталашка бахача наха шоай салоIа ха безаме дIайохийтар цига: ХIанз цу бешах дагайохари йохаяьча фонтаний лари мара хIама йисаяц. Клубо во беча балхах пайда ийбу сектанташеи хабархошеи, цар цунца вахара новкъатIара боах кагирхой.

Культура айяра лоархIамера моттиг лоац театраша, филармонес.

Лермонтова цIерагIча театро советски общество дегIаяр а чIоагIъялар а хьахьокхаш. Вай заман сага образ хьахьокхаш йола дика, къьга постановкаш увттаярга хьеж вай нах. Цхьабакъда, нах иштта шийга тешаш хьежар во кхоачаш ду театро.

Республикански филармони хIанз а музыкальни культуран пропаганданцентр хинна дIаэттаяц. ТIаухача артисташта концерташ увттаю маярра йола контора а хинна дIаэттай из. Филармоне мела болх бу музыкальни лекторес. Симфонически оркестра репертуара кхераш юкъе кхухь вежарашха долха къамий республикай композиторий произведенеш, нохч-гIалгIай халкъа музыка.

Советски Союза Коммунистически партен Центральни комитето дуккхаза а яьхад боахаман болхи нахаца бу политикан болхи шоайла вIашагIкъостабе йиш йоацаш хилар, царна юкъе юкъ оттаро гIулакх толхадеш хилар, духхьал уж шигъ нийса вIашагIтоха ховш хиларо мара толам баккхарга дIахьалха воаккхарг ца хилар. Партен уж указанеш цхьайолча моттигашка йицйолийт, из иштта хилар ца деза.

Укх гаргарча шерашка сага сих хьайбаех йоаха продукташ яхарна США-на тIехьакхе деза аьнна оттадаь декхар кIезигача хана йола компани яц. Из компани дIаяхьа еза планаца, юха ца доалаш, хIара денна. Дукха низ тIабахийта безаргба котало яккха. Цудухьа, ССКП XX-ча съезда соцамех пропаганда а еш, уж соцамаш вахара чухь кхоачаш дарна лоаттабеча къовсаме къахьегамхой оарцагIа а боахаш, шоай де дезар хьалхагIе довзаш а цунга хьежжа шоай болх дIакхухьаш а хила еза культуран-кхетама учрежденеш.

Клубашка вIашагIйохка еза колхоза экономика Iомаяра, хьалха латтача, дикагIа болча кхаш леладерий, доахан геттарий, доахан, жа леладерий, трактористий, комбайнерий, кхыбарий а говзал Iомаяра кружокаш. Массайолча культуран-кхетама учрежденешка лелае еза, Хьалха-Мартан районе толамца лелаеш йола, колхоза боахама балхашка хьалха латтараш сийдарца безбеш йола вечераш, хьайбай дикача фермашка, дикача бригадашка экскурсеш ахийта еза, вай ханарча юрта къахьегам а вахар-хьал а гойташ йола литературни вечераш, книжкай конференцеш е еза.

Библиотекаша дукагIа шоай книжкаш деша юкъе оза беза беррига болхлой, колхозникий беррига дезалаш.

Юрташкарча культпросветучрежденей болх кхашкарча а тракторий а бригадашка, фермашка беш хила беза, хьайбаех йоаха продукташ ебае лоаттабеча къовсаме хьалхалатташ хила беза цар болх, балха формаш а методаш а къаьстта хьалашкеи декхарашке и хьежжа лелае еза. Деш дола балхаш наха довзаш а нах тешаргболаш а хила деза. Цу лоархIамерча гIулакха юкъе моттийта хIама хила йиш яц. Йизза йола творчески инициатива дукхагIа мел ярж, диканца дукхагIа Iадкъаш хургда даьха толамаш.

Партийни а советски а организацеш декхарийла я культуран-кхетама учрежденешта ду кулгал къаьстта тоаде, царна контроль цIенхаштатIа лоаттае, колхозий а совхозий а кхашка къахьегача наха юкъе политикан-кхетама болх шерагIа боаржабарна царна новкъъостал де.

Цхьадолча культуран ЦIеной, клубий, библиотекай, изба-читальней балхашта юкъе латта кегаденнараш а цу балхашта тIехь бехктокхам ца хетилга а дIахо хургдоацаш дIадаккха деза.

Культуран болхлой республикански совещане хиннараша тIехьийхар Нохч-ГIалгIай писателаш, поэташ художникаш, искусствон болхлой наха юкъе художественни гIулакх шерде, самодеятельни коллективашта творчески новкъъостал де.

Совешанес иштта тIахьийхар предприятей кулгалхой, колхозий председателаш, совхозий директораш юрта чу культура яхьарна оарцагIа довла, культуран учрежденеш хьалъе, тоае, кийчъе, шоашта мога новкъъостал де, аьнна. Шек валга яллац, вай республикан ерригача общественносто Нохч-ГIалгIай АССР-а къахьегамхой культуран гIулакх лакхдарна дола из тIахьехар чIоагIа хьаллоацарг хиларах.

ХIара культпросветучрежденена могарг а да из декхарийла а я ССКП XX-ча съезда соцамаш кхоачаш дарна партийни организацей йизза йола помощник хила.

ССКП Нохч-ГIалгIай Обкома пропагандани агитацени отдела заведующи.

М. ХАШАГУЛЬГОВ,

ЧIоагIа лакхъеннай Нохч-ГIалгIай АССР культура 40 шера

Сийлахь боккха Октябрь котбаларо культура дегIаярна эша, къахьегамхой таланташ, говзалаш дегIаярна эша йоккха торонаш хьайиллар. КIезигача хана Советски Союзе дахача къамаша Коммунистически партес хьалхале а лелаеш хьалъяьй лакхъенна промышленность а дика дегIабена юрта боахам а болаш йола низкхоача социалистически паччахьалкхе, йизза йола культуран революци чакхъяьккхай. Сийлахь-боккха Октябрь котбаларо хьалха лоал лаьтта, баьде, культура йоацаш хинна дуккха миллионаш хинна нах мукъабаьхар.

Социализмо хьадаьча эггира доккхагIа дарех цаI да Iалаьмате чIоагIа дегIадена халкъа дешар. Мехка чухь чакхдаьккхад ворхI шера дола юкъара дешар дешилга, юкъереи лакхереи дешар дешилга чакхдоаккхаш а латт. 1956—1957 дешара шера юкъара дешара школашка дешаш хиннараш 1914—1915 дешара шера дийшаш хиннарел 3, 1-за дукхагIа бар, 1956 шера лакхерча дешара заведенешка дешаш хиннараш 1914 шера хиннарел 16-за дукхагIа бар. 1956-ча шера вай мехка дийша арахийцар 71 эзар саг инженер, хIаьта США — 26 эзар мара арахецанзар.

Къахьегамхой коммунистически кхетабарах доккха дакъа лоац культуран — кхетама балхо.

Владимир Ильич Ленин цхьан хана хьогаш вар Россе масехк итташ эзараш библиотекаш хиларах. ХIанз вай мехка я 400 эзар библиотека, цар книжкай фонд цхьа миллиониах миллиони я.

Мехка чухь хьалъяьй дукха клубай учреждении. 1914 шера 237 халкъа цIа хиннача когаметта 127 эзар клубай учреждениеш яр вай мехка 1956 шера. ЦIаккха ца енача тайпара дегIаенай театральни культура, советски кино, радио. 1914 шера Россе 177 театр дар, 1957 шу долалуш 512 театр дар вай мехка. Культура дегIайоалаю моттигаш клубаш, культуран Дворецаш, театраш, кино, библиотекаш, телевизионни центраш хьалъе дIадодар кходац вай паччахьалкхено.

Сага эшаш долча эггира дикагIа дарех цаI — культура я. Революци хилалехь Россе хьал долча классаша мара лелае йиш йоацаш хинна культура, хIанз Советски мехка къахьегамхой массане а лелае торо я.

Царизмо кIалдита, низIодкъама кIала. лоаттадаьча, бокъо йоацаш хиннача къамашта керда, сийрда вахар хьадиллар Сийлахь- боккхача Октябро. Къамашта лоаттабаьча низ — Iодкъаман тайптайпара йола формаш а къамий цхьатарра бокъо ца хилар а дIадаьккхар цо. Вай республикага хьежача дика бIаргагуш да хьалха дакъа доацаш, низ-Iодкъама кIала латташ хинна къамаш лоацца хана социалистически культуран хьакъехь мел чIоагIа дегIадаьхкад.

Шовзткъа шу хьалхагI нохчий-гIалгIай шоай йоазув дацар, литература дацар, театр а симфонически музыка а яцар. Вай ханарча вахара чухь Советски сага хиланза даргдоацараш а хинна дIааиттай — институташ, библиотекаш, клубаш, читальнеш.

ТIехьа йисача паччахьа Россе нохий-гIалгIай къамо дешара гIулакхах эггара тIехьара моттиг лоацар. Дешар ховш 2 процент нах мара бацар, ужаш а дукха лаьтташ дола нах, кулакаш, моллаш бар. Ахархой берригаш а дешанза бар. ЙиIигаш вIаллагI а дешаш яцар. Нохчий боккхача наха дувц: «эпаш санна, хIама ца гуш дахар тхо. Мах а бенна письмо дешийта саг воалаве. Бейни-юртара Новре 20 километр говраца саг вахийта везар», яхаш. Даиман укхаза баьхача нохчаштеи гIалгIаштеи 5 школа мара яцар, царна чу дешаш 206 саг вар. Учителаш берригаш итташ лоархIам болаш мара бацар, царха нохчех, гIалгIайх бараш 10 саг а вацар.

1916 шера дешарга дIадодар сага сих лаьрхIача 20 кепиг мара дацар. Дына боадо хьехаш йола, Iарбий меттала хьеха хьужаренаш ехка новкъостал дора самодержавес. Цу хьужаренашка хьехар нохчашта а гIалгIашта а ца бовзача, царна ца эшача Iарбий меттала.

Дика довзаш да, Шолжа-гIалас ший мехкдаьттах йIаьхий йолча районашца промышленникашта Iалаьмате доккха пайдаш деш хилар. Цхьабакъда, города гIулакха, из тоаярна, дешийтарна духхьал кепигаш мара дIахецацар.

1910 шерарча статистиках Шолжа-гIали тIа вахар 25.923 саг, тIо теха тоаяь 300 квадратни сажен улица мара яцар, 10 мара электрически фонарь яцар. Ийс киназ дар, итт къаракъ мела моттиг яр, итт маьнги а болаш цхьа больница, юхьера дешар деша кхо школа, йоккха йоаца цхьа библиотека мара яцар. Пушкински училищен виъ учитела инициативах 1904 шера вIашагIъелла из библиотека городе цаI мара боаца культуран кхуврч бар. 11 эзар совгIа болхло болх беш хиннача промыслашка цхьаккха школа, больница, культуран - кхетама учреждени яцар. Аханел дукхагIа болча болхлошта язде хацар. Дуккха къахьийга чул тIехьагI 1904 шера Стари промыслешка хьайийлар цхьа класс йола юхьера дешар деша школа, 1905 шера цига деша дагIар 43 бер.

Цу ханнехь а Шолжа-гIали тIарча либеральни интеллигенцена дийзар халкъага дешар дешийтилга вIаштIехьа дакха. Цу гIулакха цIа ийшар. Из цIа де лаьтта къоастаде аьнна Тирка области начальникага язъьяча заявленен тIа яздора: «цхьа хIама эттача цучу школа а юллалургъяр, киназа гIулакхаш а лелалургдар», яхаш.

Области начальник дуккха уйлаш яьчул тIехьагIа, раьза хилар лаьтта къоастаде, цхьабакъда ше аьннар кхоачаш-м данзар. Тирка областа доалдераш нахага дешийтар хьашт долаш бацар.

1904 шера хиннача нефтепромышленникий VIII-ча съезде города культурана эшараш та дохийта ахча къоастадеш лоархIам бола хIама ца хиларах тарра», халкъана дешара эша, читальни вIашагIйоллар а из лелае а дахийта хьожадаь 725 сом, школа ярна хьожадаь 9000 сом, эпидемех дола лазараш дIадаха лаьрхIа 1516 сом расходни сметана юкъера дIадаьккхар. Цхьабакъда, киназа хьехам лелабе цIа де а из цIа леладе а хьожадаь 7000 сом къоастадир.

Цу дешай хьакъехь цу съезде къамаьл даьча «И. А. Ахвердоваи К°-ни т-вон» (из англичанийи белгийцийи яр) викало аьлар: «дешар—хиланза даргдоаца хIама да, цхьабакъда къеча наха дика дац из, хIана аьлча цар хьаькъал гIоттаду цо, вайна кхераме болча новкъа боах цо уж».

Города даьй — нефтепромышленникаш, заводий даьй, лаьттан даьй картех ловзача, биллиардах ловзача, вIашагI летача, люстраштеи чухьежача кизгаштеи хьежаеш тепча кхувсаш ду ловзар леладеча городской общественни собране шоай салоIа ха денна дIакхухьаш бар.

Городерча гIулакхерча нахеи мехкдаьтта доккхача болхлошеи деша книжкаш ийдеш хинна библиотека Октябран революци хиллалца городе цаI мара боацаш хинна культуран кхуврч бар. Библиотеке 6.570 книжка дар, уж дешараш 2400 саг вар. Библиотека тIехьа тIа дегIайоатIар наха шоаш вIашагIтохача хIамах, ВIашагI а техаяр из наха шоаш.

Керда зама хьайиллача Сийлахь йоккхача Октябрьски социалистически революцес экономикеи форма къаман а чулоацам социалистически а долаш йола культуреи дегIайоалае йоккхий торонаш елар нохчашта, гIалгIашта.

Республике къаьнарча заманах юхе диса дешар ца хар дIадаьккхад, революци хилалехь вIалла а ца хинна, шоай меттала дешар арадаьннад. ХIанз нохчий а гIалгIай а шоай меттала книжкаш, газеташ деша йиш йолаш ба.

ХIанз республике 356 школа я, цу школашка дешаш 80.449 саг ва. Царел совгIа, болхлой кагирхошта хьаяь, шоаш балхара баьлча, кагийча наьхеи мехкарийи деша йиш хургйолаш, кагирхой 19 школа хьайийлай. 7 школа — интернат хьайийлай, цуча кхедеш-кхетадеш 1138 бер да.

Революци хилалехь вай республике цхьаккха лакхера дешар деша заведени яцар, хIанз вай республике я мехкдаьттан а педагогически а институташ, Iилман — тохкама мехкдаьттан институт, исторен, метта, литературан Iилман—тохкама институт. Цу массанеша боккха, Iилман—тохкама балхаш дIакхухь.

Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттае йолаенначул тIехьагI, педагогически институте — 133 саг, мехкдаьттан институте — 91 саг, — мехкдаьттан техникуме — 30 саг, педагогически училище — 145 саг нохчо, гIалгIа деша вагIа. Юкъерча дешара школашка бIаьш бола нохчий-гIалгIай кагий нахи мехкарийи деша багIа.

Iалаьмате доккхий хувцамаш хиннад культуран хьакъехь. Нагахь санна революци ялалехь республикан ерригача территорен тIа 1 библиотека мара хиннаеце, хIанз республике 208 библиотека я, цар книжкай фонд 1.235.534 экземпляр я.

Йовзаргйоацача яьнна дегIаенай республикански библиотека. Цун тархеш тIа 370 эзар книжка да, уж дешараш 17 эзар саг ва. Юккъера аьлча хIара денна 1000 саг воагIа цу библиотеке. Цу библиотеко конференцеш, литературан вечераш, выставкаш увттаю дешархошта.

Вай берашта доккха совгIат хилар укх шера республикански берий библиотека хьаеллар. Цун книжкай фонд 63 эзар экземпляр я, уж дешаш 8658 саг ва.

Республике дукха книжкай магазинаш я. Шерагара-шерага дегIадоатIаш латт наха книжкаш ийделга. Нагахь санна 1955 шера 3.970 эзар сом мах болаш книжкаш дехка дале, 1956 шера 7220 эзар сом мах болаш книжкаш дехкад.

Республике дукха клубаш я. 215 культуран цIа, (паччахьалкхен) клубаш я. Клубаша боккха болх бу республикан къахьегамхошта культуран гIулакх деш, советски наьха къахьегама а политически кхетама а гIулакх лакхагI айдеш.

Юрташка бахача наха доагIаш сий деш ба Сунженски района культуран цIен директор нов. Заопа, Шелковски района Гребенская яхача станицен клуба заведующий нов. Лубенский, Грозненски района Толстово яхача юрта клубан заведующи Солтаев Зайнди, Хьалха-Мартан района Хьадис-юрта клубан заведующи Цацаев Масуд, цу юртарча библиотекан заведующи Исламова. Рукъият, Шаьлан района Рубежное яхача юрта заведующи Алавдинов, кхыбараш а. Цар шоай моттигаш наха юкъе беча политически балха чIоагIаленаш а яь дIаоттаяьй.

ЧIоагIа лоархIаме да культуран болхлой колхозий а совхозий а боахаман балхашта юкъе хилар, хьалха латтарий опыт шерра дIайоаржае уж болабалар, кхоачамбоацараш юха ца гIерттаж цар майрра гучадоахаш хилар. Царна хайнад шоашта гонахьа дика коллектив вIашагIтоха. Цу коллектива новкъосталах цар пайда ийбу тайп-тайпара бола шоай болх дIабахьа — лекцеш еша вечераш увттае беседаш е, газеташ арадаха.

Дуккхача клубаша а библиотекаша а шерра пропаганда ю колхозашка, совхозашка, предприятешка беча къахьегамца хьахиннача, дохалургдоацача Советски Союза къамий доттагIлен идеех.

Красноаямейски совхоза отделенешкарча 2-чеи 7-чеи клубашка дика чакхъяьккхар «ДоттагIал къахьегамца довз» яха вечер. Вечере дукха болхлой баьхкабар. 7-ча отделенен ездовой волча нохчочо Хумпаровс дийцар къахьегам цхьана лелабарца къамашта юкъе доттагIал мишта чIоагIлу. Кагирхошка дIайха дош оалаш йист хилар 63 шу дола воккха саг нохчо Хамзаев Зоврабик: «Вай республикас денгара-денга дукхагIа керд-керда толамаш доахаргдолаш болх бе беза оаш» аьлар цо.

Сунженски района культуран цIагIа а хилар дукха ха йоацаш «ДоттагIал къахьегамца да» яха вечер. Вечере баьхкар эрсий, нохчий, гIалгIай. Вечере вIашагIкхийттараша дийцар Коммунистически партес лелаеча къамий политико

Советски союзе мел дахача къамий материальни вахар, кхетама низаш чIоагIа дегIадахкийта хиларах.

Из тайпа къамий доттагIлен вечераш яьй Ножай-юрта, ТIехьарча-Мартан а кхыйолча а районий культуран цIеношка а клубашка а.

Революци ялалехь духхьал Шолжа - тIали тIа цхьа во ши кинотеатр мара дацар. ХIанз городашка а юрташка а 179 киноустановкаш, 5 кинотеатр да. Духхьал 1956 шера 7.913 эзар саг кинотеатре хилар. Дукха ха йоацаш Шолжа - гIали тIа хьадийллар шерра экран йола кинотеатр, укх гаргарча деношка хьаделаргда «Ден керда хоамаш» яха кинотеатр.

Революци хилалехь нохчийгIалгIай шоай интеллигенци геттара кIезига яр. Масала, Хьалха - Мартанера «интеллигенци яр — 41 молла, 4 шейх, 19 эпсар а полицейски а, старшина, Iарбий школий 5 учитель. Цхьаккха лор, цхьаккха агроном вацар.

ХIанз Хьалха - Мартана районе 30 лор, 115 медицински болхло, 24 школе 224 учитель, юрта боахаме 73 агроном, зоотехник, хьайбай лор ва.

Советски Iаьдал эттача шерашка районе хьалъяьй 11 клуб, 12 библиотека, районе кинотеатр а культуран цIа а да. Клубашеи библиотекашеи района юрта боахама къахьегамхошта культуран гIулакх дика ду.

Района культура дегIаярах тешал ду цу бакъдараша. Нагахь санна революци хилалехь районе газеташ ухаргдолаш язбенна 3 саг хиннавале, хIанз района болхлоштеи гIулакхерча нахаи 1395 центральни газеташ, 2250 республикански газеташ, 300 тайп-тайпара периодически издани, 1975 районни газеташ ух.

Октябрьски революцес лоаман кхалсаг лоалара мукъаяьккхар. Нагахь санна хьалхагIа кхалсаг бокъо йоацаш а ший маьра лай а хинна яле, хIанз из маIача сага нийсса бокъо а яьнна дIаеттай. Кхалсаг культуран а политически а вахара доакъошхо я.

Республике хьалхкхийнай белгалъяьнна дика йола художественни интеллигенцен кадраш, цар творчески дика толамаш даьхад.

Республикан къахьегамхошта дика довзаш да Лермонтова цIерагI дола эрсий драматически театр. Из вIашагIделлад 1938 шера. Укх тIеххьарча хана театре увттаяьй эггара боккхагIа болча советски драматургий произведенеш: Погодина «Кремлевски кураншаш», Киршона «Тамашийна лоалор», Тренева «Любовь Яровая», Лавренева «Бохар», Славина «Интервенци», кхыраш а. Октябра 40 шу дизар сийна театро кийчъо моттигерча драматурго Е. Ксендзовас язъяь Шолжа - гIали тIерча пролетариатеи нохчий - гIалгIай халкъои Шолжа - гIали тIа БIаь дийнахь тIом латташ лоаттабаьча турпалерча къовсамах йола спектакль.

Драматически театро ший хIанзарча сезонах дIахьокха лерхIаш я вай ханарча, керда вахар хьалдеш воаллача сага образ хьахьокхаш йола советски авторий керда пьесаш. Зорина «Массаз хургбола хьаст» яхар театро оттаяр доккха хIама хинна дIаоттаргда. Цига вай наха бIаргагургъя Сийлахь-воккхача Ленина образ.

Лермонтова цIерагI долча театра коллектив вай республикан къахьегамхошца чIоагIа бувзам лоаттабеш я. Ахкан хана театро ший постановкаш увттаю республикан эггара гаьнагIа ядача моттигашка.

Берашта чIоагIа дукха деза теникий театр. ХIанз укх сахьате цу театре вIашагIйоллаш, нохчий, гIалгIай меттала пьесаш увттаерг йолаш филиал я.

Къахьегамхошта дика йовзаш я республикански филармомен симфонически оркестр. Оркестро къахьегамхошта дIайовзийт советски авторий, халкъа демократен мехкий писателий а поэтий а, иштта моттигерча композиторий а произведеней дикагIа йола образаш.

Нохчаштеи гIалгIаштеи лаьрхIа филармоне концертно-эстрадни бригада вIашагIъеллай. Цу бригадо наьна металла концерташ деннад республикан районашка.

Кагирхой музыкальни дешара чIоагIа лоархIаме я музыкальни училище. Из уличище вIашагIъеллача шерашка денз массехк бIаь специалист арахийцав цо. Цул совгI, музыкальни училищес кийчбу городийи районийи культуран цIеной кадраш, художественни самодеятельностен кулгалхой, иллей хьехархой.

Республике вIашагIъеллай художникий Союза отделени.

Скульптораша, живописцаша, графикаша Октябран 40-ча шера хетаяь юбилейни выставка йир; выставке хьахьокхаш 170 болх бар. Цхьабола вай художникаш нн. Мордовин, Твердохлебов, Астапов, Хохлов, Сачко, Малюков кхыбараш а Российски Федерацен художникий произведеней выставке дакъа лоацаш хиннаб.

ТIеххьарча хана коллектива юкъе баьхкаб говза бола керда художникаш нн. Даурбеков, Пагалов кхыбараш а.

Республикан къахьегамхошта диц а деннадац, хIанз а дукха а деза Советски Союза Турпалхочун Нурадилов Ханпаши цIерагI дола Нохч-ГIалгIай драматически театр. ТIема хьалхарча шерашка а, Сийлахь-боккха Даьхен тIом болча хана а цу театро хьакхеллар гIордаьнна дика дола зрителеша чIоагIа могадаь спектаклеш. Театро оттадаьд пьесаш: «Олеко Дундич», «Анзор», «Майра Кикила», «Накануне», «Платон Кречет», «Лекарь, поневоле», «Шин господа Iу» кхыдараш а.

Сийлахь-боккхача Даьхен тIема шерашка театр фронте дахар. Советски Эскара бIухошта дукха концерташи спектаклеши делар цо. Фронта командованетара дукха баркалаш даьхар театро.

Къаман театральни искусство дегIаяра толамаш дахарагI Нохч-ГIалгIай АССР-а правительствос ший хана республикан халкъан артиста сийдола цIи еннай Бадуев М., Зубайраев Я., Татаев В., Хамидов А., хIаьта республикан заслуженни артистий цIераш — Батукаев Г., Исаева А.

Нохч-ГIалгIай драматически театро юхаболабергба ший болх 1958 шера.

Республикан къахьегамхошта дукха дезаш дар халкъан инструментий оркестр а. Цун чу воагIар 55 саг. Цу коллективо дукха болх баьб нохчгIалгIай музыкальни фольклор гулдара а, керда произведенеш кхоллара а. Цу оркестра юкъе ба гIорбаьнна бола музыканташ: республикан заслуженни артист Димаев У., Самбиев, Бараханов, Усманов, кхыбараш а. Цу оркестро а ший болх болабергба 1958 шера.

Толаме концерташ увттадаьд 60 саг чувоагIача ашарийи халхарийи ансамблес а. Из вIашагIтехаяр 1939 шера. Ансамблес дукха болх баьб нохчгIалгIай халхарийи ашарийи, инструментальни искусство дегIаяра а, хIаьта вай мехка вежарий республикай творчество вай республикан къахьегамхошта йовзийтара а.

1940 шера ансамбль Москве гастролешка хьийхар.

Цигача толаме концерташ делар цо Чайковскен цIерагI долча концертни зале, союзий ЦIен Колонни зале, ерригсоюзни юртбоахамий выставке. Москвера гастролеш йистеяьнначул тIехьагIа толаме концерташ делар ансамблес Курскии Воронежскии областешка а.

Ансамблена юкъе хьал а кхийра, шоай говзал гуча а яьккхар артисташа Дакашевс, Садыковс, Юсуповс, Эсембаевс.

ТIехьагIа Эсембаева, ше гIорваьнна дика халхархо хиларга хьежжа, VI Дерригдуненан кагирхойи студентийи фестивале лауреата цIи елар.

ХIанз ансамблес Сийлахьбоккхача Октябра шовзткъа шу дизара хетаяь йоккха а сакъердаме а концертни программа кийчъяьй.

ЛоархIаме тоалургъя республике самодеятельни искусство. БIаьш хулча драматически, хоровой, музыкальни кружокашта юкъе ба эзараш хула ладувгIархойи дешархойи.

Художественни самодеятельностен говзалга хьажаро гучадаьккхар республике дукха а дика а иллиалрхойи, музыканташи, халхархойи хилар.

Республике самодеятельни искусство кхы дIахо дегIаяра духьа а, клубни учрежденешта кадраш кийчъяра духьа а дукха ха йоацаш хьайийлача хореографически театральнии искусстван студей болх болабеннаб. Кхийнача наха лаьрхIа сайрана дешаш йола музыкальни школа а хьайийлай.

Республике боккха теркам беш да кхы дIахо театрально-зрелищни предприятеш дегIаяр.

Укх шера хьалде доладеннад 800 моттиг йола драматически театр, хьалъе йолалургъя 560 эзар том книжкаш чудола республикански библиотека, 65 миллион листокаш — оттискаш йола типографи. Хьалдеш латт 5 районни культуран ЦIа. Царех шиъ укх шера йистедаргда.

Республикан культуран учрежденешка болх беш шиъ бIаьннел совгI нохчои гIалгIаи ва. Царех дукхагIа бараш курсовой кийчо йолаш а, идеологически фронта болхлочун сийдола цIи толаме бакъ еш а ба.

Театральни кадраш кийчъяра духьа Островскен цIарагI йолча Ленинградски театральни институте деша хьожаваьв нохч-гIалгIай кагирхоех 18 саг.

ХьатIадоагIача шера гуйрана денз Тбилисски хореографически училище хьаелларгъя къаман студи. Цига балетни говзал Iомаергъя нохч-гIалгIай кагийча нахеи мехкарашеи.

Нохч-ГIалгIай республикан халкъий культура дегIаяр хьахьокхара лоархIаме моттиг дIалаьцай краеведчески музейс. Нохч-ГIалгIай АССР юхаметтаоттаярах ший экспозицеш эргаяьяр цо.

Музее дукха я тайп-тайпара материалаш Нохч-ГIалгIайчен халкъий экономикан, культуран, боахама хьакъехьа а, хIаьта республикан хьайбайи баьцовгIайи дуне а, минеральни рузкъа а хьахьокхаш йола экспоната ша. Музее я отделаш: Iалама, исторен, революцен, хьалхарча заман, советски заман исторен, халкъан творчествон.

Советски Iаьдала 40 шу доалаш латтар баьхан долаш музее лоархIаме шерагIа хьахьокх Нохч-ГIалгIайче хинна революционни гIулакхаши социализм хьалъяри.

Республике вIашагIъеллай писателий Союза оргкомитет. Шерра йовзаш я нохчийи гIалгIайи писателий а поэтий а цIераш: Арсанов С., Мамакаев М., Яндиев Ж., Муталиев Хь-Б., Базоркин И., Осмиев Хь., Ведзижев А., Хамидов А., Хамхоев А., кхыбарий а.

Республикан литературни вахара юкъе доккха гIулакх дар къаьнарча нохчий писатела Арсанов Сайдбен «Маца довз доттагIал» яха роман арадалар.

Республикан писателаш а поэташ а социалистически реализма методаца произведенеш а язъеш, къахегаш ба советски культура дегIаяра духьа а, къахьегамхой сина а кхетама а бизза салоIам бара духьа а.

Нохч-ГIалгIай АССР-а писателеша, поэташа, искусствон болхлоша дог гIоздаьнна тIайийцар «Литературеи искусствои халкъан вахарца айхха дувзара тIехьа» яха Н. С. Хрущева статья. Дуккхаза а цар белгалдир из партийни документ советски литературан искусствон лакхаяккхара чIоагIа лоархIаме хилар.

Октябрьски революци хилалехь хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен территоре «Казбек» яха цхьа газета мара дацар, хIаьта из а нефтепромышленникий рупор а яр. Цун тираж цхьа эзари ах эзари экземпляр яр. ХIанз Нохч-ГIалгIай АССР-е эрсий, нохчий, гIалгIай меттала 22 газета арадоал, царех диъ республикански а да. Цу дерригача газетий разови тираж 99 эзар экземплярага кхоач. Промышленни предприятешка, учрежденешка, колхозашка, совхозашка арадувл эзараш хула стенгазеташ.

Республике йоккхийча тиражашца арахец политически художественни литература. Октябра 40-гIа шу тIаккхоаччаш республикански книжни издательствос арахец Нохч - ГIалгIайчен революционни болама исторен хьакъехьа массехк сборникаш а брошюраш а.

Москве художественни литературан Паччахьалкхен издательстве арадоалаш да «Нохч-ГIалгIай поэзен анталоги». «Советский писатель» яхача издательстве арадоал республикан дикагIа болча поэтий цхьанне — Яндиев Ж. стихай сборник.

1958 шера йолча издательствон планаца арахеца лаьрхIа да нохчийи гIалгIайи меттала дуккха марксизма - ленинизман классикай произведенеш, ССКП 20 съезда материалаш, моттигерча авторий художественни произведенеш.

Йовзаргйоацаш хувцаеннай 40 шера Нохч-ГIалгIай АССР-а столица Шолжа-гIала. Город дегIаенай, тоаеннай, бешамашца хозъеннай. Городе башха дика С. М. Кирова цIерагI йола парк я, скверaш, бешамаш я; цигача шоай болх йистебаьнначул тIехьагIа салеI эзараш хулча къахьегамхоша. Городе болх беш я дукха паччахьалкхен а профсоюзни а культуран учрежденеш. Революцел хьалха хиннача цхьан библиотекана метта городе болх беш 150 библиотека я. Городе а промыслашка а 31 культуран дворецаши клубаши я, 350 красни уголок я. Цар гIулакх ду дуккхача тайп-тайпарча наха, наьха политическии а культурни кхетам лакха а боахаш.

Доккхий да республикан къахьегамхоша формагI къаман а йолаш чулоацамагI социалистически а йолаш йола культура дегIаяра дакъа толамаш. Кердача, социалистически обществос, вай мехка халкъий нийсхои, доттагIали, вошали леладеш йолча ленински политикас мара Iалашде йиш яцар марксизма-ленинизман идеех латташ йола халкъан культура дегIаяр.

Шеко яц, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша Коммунистически партес кулгалдарца, сийлахь-доккхача эрсий къаман гIонца советски социалистически культура тоаялар кхы а лакхагIча лагIа тIа доаккхаргхиларах.

Культуран дворец дезача деношка

Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизар—Дерригхалкъан цIайна — дикка кийчо еш я Ленина цIерагI йолча Культуран Двореца художественни самодеятельностен колектив.

Двореце «чакхъяьннай Шовзткъалагiа шу» яхача темах йолча тематически сайрений цикл. Дукха ха йоацаш укхаза хилар Сталински района нефтеперерaботчикаши граждански Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа хиннараши вIашагIкхеташ йола сайре. Цига хилар Шолжа-гIали тIа бIаь дийнахьа хиннача тIемаца дакъа лаьцараш а. ВIашагIкхийттараш безаме хьажа а хьежар, ла а дийгIар аргIана арадаьннача «Дагахьа долча журналага».

Дезача деношка хьокха лаьрхIа художественни самодеятельностен коллективо «Шолжа-гIалах дола дувцар» кийчдаьд. Сердало газета ши выпуск а кийчъяьй. Царех цхьанне цIи «Нефтеперерaботчикаш Октябра шовзткъалагI-ча шера сийна» яхаш я, шоллагIчун — «Тха район 40 шера».

ВОРОНИН С.

Совхозашкарча къахьегамхошта новкъостала

Киргизереи Казахстанереи цIабаьхкача нахах 45 нохчои гIалгIаи деша вагIа Наьсарерча Зооветтехникуме. Сентябра хьалхарча деношка Нохч-ГIалгIай Оргкомитето баьча соцамах дешархой республикан совхозашка ялат чуэца новкъостал де бахийтар. Шоаш совхозе кхаьчача, дегIа а низ а ца кхобеш болх бе болабелар дешархой. Болх бе баьхка студенташ дика тIайийцар Наьсарерча совхоза Экаж-къонгий юртарча отделене: студенташта кино хьокхар, лекцеш ешар, даъар дика вIаштIехьа даькхадар.

Студенташа совхоза ерригa коартолаш чуийцар, кхы дола балхаш а дир. Къаьста дика болх бир нн. Мальсаговс, Талдиевс, Дзауровас, Яценкас кхычара а.

А. ЦУРОВ.

Доазол дехьара

Варшава—Польски Халкъан Республикан эггара хозагIен тоаеннеи йола город я. Хадданза шерлуш латт укхаза культурно-боахама' тIишлонаш хьалъяр. Столице хьалъяй культуран' Iилмани Дворец, театраш, кино, спортивни гIишлонаш. Боккха теркамбу нах чубаха цIеноа хьалдара а. ХIара шера' Варшаверча нaxa хьалду 20 эзар совгI нах чубаха цIеноа. ТIема тIехьарча шераькха Варшаве юхаметта а оттадаьд, хьал а даьд 300 эзар гаргга нах чубаха цIеноа. Городе хьалъэттай нах баха керда районаш: МДМ, Муранув, Млынув, Грохув, Прага—II кхыйраш а.

Сурта тIа: Муранув яха Варшаван эггара йоккхагIа йолча районех цаI.

Центральни польски фотоагентствон сурт.

Вашингтоно Малхбузен Германи герзашца кийчъю

Нью-Йорк, (ТАСС). «Нью-Йорк таймс» яхача газета обозревателa Болдуина хоам бу Малхбузен Германен тIема низаш шердарен, ракеташи атомни герзи юкъе а долаш американски терзашца из кийчъярен планаш юкъа. «Лакхера гIулакх деш волча американски эспаро аьнна тайпара, — язду Болдуина,— Малхбузен Германе хургда, Европе хIанзарча ханарча эскарех дола' эскар, флот, авиаци».

США-с кхы хьалхагIа а Малхбузен Германен 4 пIашлой, 2 бронетанкови дивизештеи, 24 авиационни эскадрилештеи, массехк тIема-форда подразделенештеи тIема герзаш далар белгал а даьккха, Болдуина хоам бу США-ра Малхбузен Германена тIема герзаш телилга дIахо а дукхагIа хулаш латтилгах.

Яхийта' лаьрхIай эггара кердача тайпара танкаш, реактивни истребителаш, бомбардировщикаш, тIема-транспортни самолеташ. Гарггарча хана Малхбузен Германена дIалургда цхьа эсминец, хIаьта эсминцаши, хин кIалхара лодкаши иштта кхыдола тIема кемаши дIадала лаьрхIа а да.

«Цхьа'за яьча, — язду Болдуино,—Малхбузен германски эскарга хургъя управляемые яха снарядаши ракеташи».

Сирени СССР-и доазо тIа Туркий эскаро ю военни маневраш

ПАРИЖ. (ТАСС). «Франс-Суар» яхача газета тIа баьккхаб цу газета Юхерча Малхбоалехьара специальни корреспондента Марсель Нидерганга, туркий правительстое «Сирецара гIулакхий кхохкам чIоагIлуш латташ хиларгI туркий эскаран гуйрийна йола йоккха маневраш дIахо яхьа соцам баьб», яха' хоам.

— «Эггара тIехьа арадаьккха герз долаш, ах миллион саг юкъе волаш, йоккха операцеш делаю эрсий, кертерча даькье Сирен доазондIоахала», — яхаш язду Нидерганга.

Цу операцех хьоадеш хIама а дац. Запасе хинна техническеи специалисташ арме бахьаб. Цу моттига юкъе чуйоалха районаш дIакхейла зонаш я аьнна дIакхайкадаьд.

ТIехьарча 10 шера эггара хьалха туркий эскара доккхагIа долча дaькъа хьалхагIа шин кIирах мара' ца халийта маневраш. Уж хиннача, цу маневрашта юкъе дакъа лацар—белгалдоаккх корреспондент.

ТХОГА ЯЗДУ

Наьсарен Мельзавода коллективан юкъара собрани

Наьсарен Вокзалерча' мельзавода болхлой а, инженерно-технически болхлой а, гIулакхерча наьха а собрани хилар 17-ча Октября 1957 шера'. Собране къамалаш даьраша белгал даьхар шоашта хьалха латта Сийлахь-йоккхача' Октябрьски социалистически' революцен 40 шу дизара сийна дола декхараш. Октябран хьалхарча социалистически яхьа белгал баьнна бола' производстве хьалхе лелаю 15 саг, сийлен доска тIа бахийта белгал баьхар. Цар юкъе ба белгал боармаш 150 процент кхоачашдеш бола слесараш Пугоев М. Антропов И. 130 процент белгал боармаш кхоачашдеш грузчикаш бола Полонкоева Д. Ханиева Х. иштта кхыбараш а. Цул совнагIа собране белгал даьха' дола а долаш юкъера дIадаха деза кхоачам боацараш. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 дизаш дикача гIулакхашца накъа баха, Наьсарен мельзавода коллектив социалистически яхьа кхайкар, Ермоловски элеваторa коллективага. Завода коллективас тIалоацамаш беш цхьа барт бир.

Завода реконструкци елга а, оборудовани' тоаяра' мел бола болх йисте а боаккхалба, завод йола а йолийтийла 1957 шера ноябрь бетта хьалхара' ди тIаккхоачаш аьнна.

1957 шера йихе пинсаьча хана ноябрь а декабрь беттаьшка завода ден-буси балхах йола овсарал тIехьяккха.

Завод Iан заман кийчъярна йолча оргтехмероприятей план' кхоачашъе, завода Iай хаддаза бе болх Iалашбе аьнна.

Бокъонца йола промышленни санитарни мероприятеш Iалаш а е, завода территорен тIа а, еррига цехашка а данман цхьалхе а, цIено лелае аьнна.

ХIара денна, даиман социалистически рузкъа лорадара' цIи ялах лорадарна' оборудовани ца йохийта къовсам лоаттабе аьнна.

25 декабрь тIаккхоачаш чуйе цIа а, склад а' я' яккха, чуйеча цIеной ремонт 1957 шера 1 декабрь тIаккхоачаш чакхъяккха аьнна.

Шеко йоацаш да' Наьсарен Вокзалерча мельзавода коллектив Сийлахь-йоккхача Октябрьски' социалистически революцен 40 шу дизара сийна, декхараш кхоачаш дергда аьнна шоаш денна дош дохорг ца хилар а, Советски Даьхенна маькха' продукташ лоаттор' хилар а.

ЭГИЕВ.

Мичара яхьаргъя дIайогIа гаьнаш?

Наьсарерча района ТIой-юрта Казахстанера цIабаьхка дукха нах цIеноц бе болабеннаб, цхьабараш шой хьалха хинна цIеноа тоадеш боахк. Тха юрта бахача масса наьха а иззамо къхча юрташка бахача наьха а безам ба шой цIеношта тонахьен, бешамашкеи гаьнаш йогIа. Дукха ха йоалеш гаьнаш йогIа' ахьа гаьнаш. радиюс гаьнаш йогIа' езен гаьнаш йогIа ха хьалтIа къайчайн яхаш хьакхайкадьдале а, уж гаьнаш мичара' я еза аьнна хIама алазар. ХIанз гаьнаш дIае еза ха яле а юрта баха нах дIайогIа гаьнаш я моттиг йолаш бац.

Дика дар, юрташка вIаштIехь цIа доале а, районни центрашка дIайогIа гаьнаш йохкилга вIаштIехьдоаккхаре. Цхьанне мо, массане а, дIайогIаргъя вай гаьнаш, вай даьхенах зиза теха беш еш!

ЯНДИЕВ IИЙСА.

Колхозникашта новкъостал дац

Тоьал ха яьккар Мужечарча Орджоникидзе цIерагIча колхоза правленес колхоза доахана валла саг ца коравоагIаш. Деш хIама а доацаш айла юкъе лелачар хабараша юхаьеттарг болх бе безам бараш а. «Доастама гIулакх да из доахан доаждаде вахар, мегарвола кхонаха а водий безжага?» — йоахар цар.

Ше цIа кхаьча дукха ха ялалехьа' колхоза правлене а ваха, аьлар Богатырев Дауда: «Со гIоргва доахан доаждаде сона хетац из доастама. Цхьаннахьа а хьаьнала болх беш а воацаш, наьха хIамилгаш лечкъаелгеи къаракъаш мелилгеи мара кхы гIулакх доацаш лелараи вогIа гIулакх дац бежа вахар». Цу хана' денз ше тIаийца болх дика дIа а хьош, безамца хьайбашка а хьожаш кхоачаш' нов. Богатыров. Цхьабакъда, цо беча белхага хьежжа цунна шаьна новкъосталла теркам беш яц колхоза правлени. Чуха цIа а, ладе бежан а доацаш, хала цамолаш, больнице уллаш сесаг а йолаш, цIагIа катий бераш а долаш, хала лелача хана правленегара цIеноц ден етт эцен цу дийхар Дауда. Правленес далийтанзар Дауда сууда. ХIанз Iеш колхоза цIеноцка ва из, цхьабакъда, колхоза доахан отараш тоадеш санна мара председателa заместитель волча н. Гандаров. Джабраила кхы сухал ца бой шийлача Iа даккха дезаргда Дауда дезалий. Йийхача правленес фургон яла а ца тIера шин берашеи ги а дехкаш кхихьар Дауда хьунагIара даьха.

Ший балхах дог денна, ший декхараш кхоачашдеш волча болхлочуна фу эш ха а, дулуш дола новкъостал цунна де а декхарийла ба колхозийн совхозийн кхыйолча организацеи кулгалхой. Юкъера озабезамаш дIа а даьха болх бечар гIулакх лакхагIа а лоаттадеш цIеначa партийни накъаца дIабахьа беза Орджоникидзе цIерагIча колхоза кулгалхошта шоай болх. Партеси правительствоси баьча соцамга хьежжа хIара бетта аванс тела деза колхозникашта.

Болх дика бер хоаставе

Вай республикан гаьннарча миIинге — хьунаштеи лоамаштеи юкъе улл Первомайски районера херх хьокха завод. Шоай балха декхараш кхоачашде гIерташ сихбенна хьувза болхлой бIаргбайча, хаддаза хьу увзаш лела машинаш а заводера кхы балхаш а бIаргадайча хеталу' кIоаргга улла юрт а йоацаш, из города миIинг йолаш санна.

Болхлошта йолча оаттонна Леспромхоза ОРС-с йилла № 5 йолаш столови я заводе. Столовера болх нийса' а дика а дIаоттабаь заведующи йолча' н. Мацотаси поваро Ремневаси. Дийнахьа кхоза дIайха дика хIама кийчду кухне. Даа хIама ший ханнахьа, чамболаш а тайп-тайпара даар долаш а кийчду поваро новкъ. Ремневас.

«Книга жалоб и предложений» яхача чуухачар столовен балха хьакъехьа шоашта бакъахьа а харцахьа а хеташ дола хIамаш яздеча книжка тIа хьехьаа ховрда' столовен коллективо болх дика беш хилар. Цу тIа яздаьд столовен коллективанa, къахьта а заведующи йолча' новкъ. Мацотана а, повар йолча' новкъ. Ремневана а, чIоагIга баркалаш оалаш. Администрацен тIалатIо я цу книжка тIа наха яздаьча хIаманашта жоп ца далар.

IКхь а дикагIа тоабала' йиш йолаш бар столовен болх, нагахьа санна ОРС-а начальника новкъ. Кузнецовси Леспромхоза участкан начальника новкъ. Губинни кIезига-дукха терко йоре. Шоргта машинаш я Леспромхоза участкан доалахьа, хIаьта а ший болхлошта долча гIулакха новкъ. Губина' автомашина цаялар бахьан долаш Орджоникидзевски стониера хьалъя йиш йоацаш латт шурий продукташ, шушашкара хиш. Цул совнагIа, электростанцес боармагI болх ца бар бахьан долаш сеца латт холодильник. ХолодильникочIоагIа новкъостал ду кухнена-моллагIа яле а цу чу оттаяь продукт эшшача хана хьайнцага керда' йолаш санна хул. Из болх беш яларе даиман болхлошта кийча лоаттаде йиш хургьяр дуьра, керда чакъаьра, колбасни изделеш, шурий продукташ и. кх. д.

А. ПЛИЕВ,
(«Сердало» соб. корр.)

Керда арадаьнна № 6 йола бюллетень

Нохч-ГIалгIай совнархоза' нефтеперерабатывающи промышленноста управленен № 6 йола бюллетень арадаьннад.

Бюллетена тIа дувц новогрозненски нефтеперерабатывающи завода коллективо № 43-1 йола крекинга' установка опыта хьакъехьа.

Цу установкан коллективо ремонт ца еш установка болх бара боарам 45 ди-бийсен долаш 317 денгеи - бийсангеи кхоачийт ремонтана юкъера ха. Бюллетена тIа дувц № 43-1 установкан опыт хIанз кхыйолча технологически установкай коллективаша' дIайийр.

А. ИСАЕВ.

Социальни Iалашдара болхлой курсаш

Н. ГI. АССР-а оргкомитето социальни а Iалашдара Iалаш республикан социальни Iалашдара органий заведующей а, лакхерча инспекторий а квалификаци лакхъяккхаш' бетта йола курсаш хьайийлай.

30 саг' ва курсашка Iомалуш. Курсанташа Iомаду, пенсионни законодательство, дукха бераш долча нoaноашта паччахьалкхен пособи лу положени, инвалидаш балха увттаб' гIулакхаш, лорий-къахьегама экспертни комиссен болх, хIаьта бухгалтерски учет а, отчетность а, кхыяраш а йоазийт царна.

Сийлен грамоташ дIакхачийтар

Укх денношка Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета председатель волча новкъоста М. А. Гайрбековс РСФСР-а Лаккерча Совета Президиума цIерах Шолжа-гIали тIарча хьехархошка Я. Г. Абраменкога, Л. А. Будниковайга, К. П. Минеевойга заслуженни хьехархо аьнна царех цIи тилларах йола Сийлен грамоташ.

РСФСР-а заслуженни лор аьнна цIи тилларах йола Сийлен грамоташ иштта дIакхачийтар Нохч-ГIалгIай республике лорий балхаш деш болча Л. Г. Гольцманага, А. В. Дагаеага, Л. А. Лебедевага, М. И. Перестенкога, Р. Г. Окрипниковага, В. А. Скрягина.

Шоаш хьега къа селла деза ларкIарах партенеи правительствонеи чIоагIа баркал а оалаш, Нохч-ГIалгIай республике лорий балхаш деш болчар къахьегамхой укхашцено лоралелга кхы а дукхагIа тоаде шоай мел бола низ тIахийта дош делар Сийлен грамоташ дIайцараша.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛАРЕХ

Назрановски ССКП-и Райкома секретара новкъоста Газдиев З. хоамбу: 5-ча сентябре № 20 газета тIа араяьннача, «Назрановски Райпона юкъера кхоачамбоацараш дIадаха», яхача статьяс гучадьхараш бакъхиларах. РайПОН кертера бухгалтер Сагови, РайПО-н председатела заместитель Евлоеви балха тIера дIабахар.

Тхона бIаргаяйнаг говзалца хьаяь Лаьттан спутник

Радио хоамашка' ла а дийгIа, 15 октябре 05 сахьат 18 минут яьлча говзалца хьаяь спутник Тбилисена' тIа гIолла дIагIоргъя аьнна, карта тIа хьежа Стокгольм - Минск — Харьков—Тбилиси гIолла цо беш болча наькъа хьежа аз соцам бир, къилбаседа—малхбузенгара яьнна къулбехье — малхбоален кхачаца спутник бIаргагургъя сона аьнна.

15 октябре 04 сахьат 45 минут яьлча сигаленга хьежа ваьлар со. Московски сахьата' тIа 05 сахьат 5 минут яьлча, Малая медведица яхача седкъашта аьрдехьа, сийрда' йоагIаш йоаш сердал бIаргаяйра сона, турмал а йоацаш. Сихха хьехача' аз сай дезалга дIа а аьнна дIахо хьожаш хилар тхо деррирача дезалца. Эггара хьалхар спутник хьагучайоалача хана сеткъа мо къаьга яр, тIаккха сигал гIолла чехкал лаьгIлуш дIаяхар из. Къулбехье — Малхбоален чехкал лаьгIлуш дIаяхар из. Къулбехье-Малхбоаленга яьлча, из цкъаза сийрда йоалар, цул тIехьагIа зIамигъяла йолаелар, 05 сахьат 10 минут яьлча из бIарга ца гуш къайлаяьлар.

Коммунистически партес кулгал а деш хьалха латтача Советски Iилмано говзалца хьаяьча Лаьттан спутникаша сехьежача хана айса ваь хоза Даьхен кулат бахьан дaь доккхал а Iалаьмате чIоагIа сеIIарахар а дешаша дIаолалац сога.

А. И. БОРОДЕНКО.
«Красный молот» яхача завода инженер-инструктор.

Во лел кино хьокхар

Дуккхача наха пайда эцаш, боккхача лоархIамера искусствен дакъа да кино. Цун кертера лоархIам латт Советски адамашта коммунистически хьехам а коммунистически общество оттаяра а наькъа дIахьехарах. Из боккха лоархIам бола кино хьокхара болх во лел Первомайски районерча Оалкам яхача' юрта. Цу юрта дешанза бола нах дукха ба. Кинога ца хьажача кхы саькъердам болаш хIама дац царна бIарга. Бетта, шин бетта цкъа мара халац кино.

Советски Союза партес а правительствос а адамашта сердало лойла яха постановлениш араяьлийта.

Оалкам яхача юртан кулгалхой декхарийла ба' каст-каста юрта' кино хургдолаш оарцагIбала, хIана аьлча дика фильм — Советски наха дика хьехам ба.

ГАЦИЕВ М.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Абат (дIахододар)

26-гIа УРОК
Яя

Яс-ли Я-лат
Ялх Ян-даре.
Ясли дика я. Бераш ясле хул.
Ясле дика леладу бераш. Берий кулгаш дул даар даале.
Бераша даар дика тел ясле.
Дика бераш да яслера дараш.
Хоза леладу ясле бераш. Хоза ловз Тамарин Мухтари.
дейст

27-гIа УРОК
Чч Ча.

Ча-ра чим чон Ча-би
Ча низ болаш майра я. Из лел ара.
Ча низ болаш, майра я. Из лела ара.
Ча тайша я.
Чабена чан сурт дилла хов. Тате а хоза дулл чан сурт.
Сурташ хоза дехка деза. Дика деша деза. Чабе дика деш.

28-гIа УРОК
Фф Фа-та

Фо фа-та форд фусам
Фу фер-та флот фийг
Долле, бераш.
Ког нийса ловза, хоза долале.
Чехка тоха, Фати, фата.
Долле, долле, бераш ловза.
Ара вале оаз хоза оал.
Тхо, дешархой, Ленина бераш да.

29-гIа УРОК

Тха школера бераш дахар лагере.
Из лагерь уллар додача хин йисте.
Бераш хоза лелар. Бераша даар дика телар.
Лагере дика я.
Ча-ра ялх фо
Ча-би я-лат фу
Ча-ми я-ха фа-та
Яс-ли зи-за ла-ба

30-гIа УРОК
Ъъ Фуъ.

Шиъ Тоъ-ал

Диъ Яъ-ал
Нане Султана диъ фуъ делар.

Тхо ловза ухар.

Тхо беша ловза ухар.
Бераша долхаш оалар, долле,
Виъ-виъ ловзаш. Сиха.
Нийса долалора тхо.
Ма хоза ловзар тхо ара.
Нане Султана диъ фуъ делар.

31-гIа УРОК
Ьь Ав-то-мо-биль.

Фо-нарь Но-ябрь Ян-варь
Сле-сарь Де-кабрь Февраль.
Городе.
Городе водаш сона яйра автомобиль.
Из дар ноябрь бетта. Сиха йодар из.
Оаха ера городера фонарь.
Фонарь сийрда я. Автомобиль сийрда йоагI.
Владимир Ильич Ленин бераш дезаш вар.

32-гIа УРОК
Аь Аьшк.

Аьшк Даьри Аьр-диг Аьр-зи.
Аьлх Даьт-та Аьт-тиг Аьш-кал.

33-гIа УРОК

Со дика лийчав. Нане са кочаи хаченеи аьшк техай.
Аьшк теха коч шаьра хул.
Аьшк етт Аьсета а.
Лувча деза! Лувчар дика да.
Лорaша йоах каст-каста лувча.

34-гIа УРОК
Яь яь

Яь-лар Яьл-ча
Ваь-лар ваьл-ча
Ваь-гар ваьр-ча

35-гIа УРОК

Комарий яьшка ера тхона даде.
Ши ди даьлча боалий яьшка а ера.
Яьсса яьшка яй я.
Лелае атта я яьшка.
Аз а Аьсета а биар боалаш.
Аьсета ловзоргаш да яьшкен ведаргi.
Яьш-ка.

(Хашагульгов М. М.).

СФ02531. 11-ча августа 1918-ча шера цIерагI йола типографи. Заказ № 7626